

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

QEVERIA E KOSOVËS - VLADA E KOSOVËS - GOVERNMENT OF KOSOVO MINISTRIA E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT Arkivi Qendror - Centralno Arhivo - Centrali Archive	
Nr./Br./No.	876
Nr. i fq./Br. Str./No. pg.	277
Data/Datum/Date:	08-03-2018
PRISHTINË - PRISTINA - PRISTINA	

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja
Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development

DATE/A:	06/03/2018
REFERENC-Ë:	DZHPR-AM 15- 03/2018
PËR/ZA/TO:	Nenad Rikalo, Ministër i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
PERMES:	Kapllan Halimi, Sekretar i Përgjithshëm i MBPZHR
NGA/OD/FROM:	Shqipe Dema, Drejtore e Departamentit të Politikave të Zhvillimit Rural/Kryetare e Autoritetit Menaxhues
TEMA/SUBJEKAT/SUBJECT:	Programi për Zhvillim Rural 2018

I nderuar Ministër,

Departamenti i Politikave të Zhvillimit Rural/Autoriteti Menaxhues ka përgatitur Programin për Zhvillim Rural 2018, duke u bazuar në analizën sektoriale, SWOT analizën dhe rekomandimet e raportit të vlerësimit ex - post të programit të më parshëm.

Programi i Zhvillimit Rural 2018 adreson objektivat strategjike të zhvillimit rural për periudhën 2014-2020 të cilat, në linja themelore, janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor, që bazohet në përdorimin e teknologjisë moderne, në rritjen e prodhimit, të produktivitetit dhe sigurisë së ushqimit për të qenë konkurrent në tregun e brendshëm e të jashtëm, si dhe në zvogëlimin e bilancit negativ tregtar;
- Përmirësimi i cilësisë së jetës së banorëve në zonat rurale nëpërmjet diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave, me qëllim të krijimit të vendeve të reja të punës dhe rritjes së të ardhurave;
- Mbrojtja e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujtje, kullim, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Përveç dokumenteve bazë, Autoriteti Menaxhues ka organizuar diskutime me të gjithë partneret social të sektorëve kryesor, dhe ka analizuar e procesin e deritashëm të zbatimit të programit të ZHR.

Ndërkohe edhe nga Kabineti i Ministrisë dhe Zyra e Sekretarit të përgjithshëm janë organizuar takime me donatore dhe pale të tjera për të diskutuar draftin e Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural.

Ne draftin e fundit të Programit për Zhvillim Rural janë përfshi të gjitha propozimet që kanë dalë nga këto takime të cilat janë aprovuar nga Ministri.

Tab.1 Buxheti sipas masave

Nr i masës	Emri i masës	Buxheti në euro	Pjesëmarrja ne %
Masa 101	Investimet në asketet fizike të ekonomive bujqësore	12,000,000	63.157
Masa 103	Investimet në asketet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore	4,000,000	21.052
Masa 302	Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve	1,700,000	8.94
Masa 303	Grupet lokale të veprimit (GLV)	300,000	1.57
Masa UTB	Ujitja e tokave bujqësore	1,000,000	5.263
Totali		19,000,000	100%

Duke ju referuar të gjithave që u thanë më lart, të bashkangjitur po ju dërgoj Programin për Zhvillim Rural 2018

Aprovoi

Nenad Rikalo, Ministër i Bujqësisë,
Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural

07/03/2018

Data

PROGRAMI I ZHVILLIMIT RURAL 2018

Masat e përkrahura në kuadër të Programit të Zhvillimit Rural 2018, adresojnë nevojat specifike të sektorit agro- ushqimor dhe zonat rurale të Kosovës, janë në koherencë të plotë me programin IPARD që financohet nga BE për të mbështetur vendet candidate dhe para candidate për të zhvilluar dhe forcuar sektorin e bujqësisë dhe zhvillimit rural që të jetë konkurrent në tregun vendor dhe të BE-së.

Duke u nisur nga fakti që Kosova tashmë është përcaktuar për një të ardhme në BE, edhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural ka filluar që politikat e saj t'i përafroj me Politikat e Përbashkëta Bujqësore (PPB). Përkrahja e dhënë në kuadër të programit është e kushtëzuar me respektimin e të gjitha kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes si dhe kushtet e kontrollit dhe monitorimit pas zbatimit të projektit. Përkrahja e ofruar në kuadër të programit nuk guxon të jetë subjekt i ndonjë përkrahjeje tjetër kombëtare ose nga donatorët tjerë.

Për të zbatuar PZHR-në, Autoriteti Menaxhues, në bashkëpunim të ngushtë me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, do të përgatisë Udhëzimin Administrativ për zbatimin e masave të cilat do të përfshijnë të gjitha kushtet dhe kriteret për zbatimin e programit.

1. Kriteret e përgjithshme vlejné për të gjitha masat përveç nëse është shkruar ndryshe në masën specifike

Udhëzimi Administrativ për zbatimin e masave do të përshkruaj hollësisht:

- Objektivat e masave;
- Financimin e masave, përfshirë buxhetin, shkallën e përkrahjes, shumën minimale dhe maksimale të shpenzimeve të gjithmbarshme të pranueshme;
- Rregullat e pranueshmërisë: aplikantët e pranueshëm, investimet/aktivitetet e pranueshme, shpenzimet e pranueshme;
- Kriteret e përzgjedhjes;
- Procedurat për aplikim, përfshirë dispozitat për kontrolle administrative dhe të pranueshmërisë, verifikimin e rentabilitetit të investimeve;
- Dokumentet mbështetëse të kërkuara për të dëshmuar pranueshmërinë e aplikantëve dhe investimeve, si dhe prioritetet në sistemin e përzgjedhjes;
- Procedurat e kontraktimit dhe dispozitat për plotësim-ndryshim të kontratave.

Gjithashtu do të përmbajë:

- Obligimin për të mos ndryshuar investimin për një periudhë prej së paku pesë vitesh pas përmbylljes së projektit;
- Publikimin e emrave të përfituesve që kanë pranuar përkrahje;
- Shpjegime për obligimet për publicitet dhe dukshmëri; si dhe
- Masat e ndëshkimit në rast të mos respektimit të kushteve të parapara para dhe pas zbatimit të projektit.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB), në bashkëpunim me AM-në, do të zhvilloj modelet për formularët e aplikacionit dhe planet e biznesit dhe do të ofroj udhëzime për përgatitjen e tyre; kontrata standarde, gjithashtu do të sigurohen udhëzuesit për fermer për secilën masë .

2. Aplikantët e pranueshëm për mbështetje

Grupet e aplikantëve të pranueshëm sipas Programit për Zhvillim Rural janë:

1. Ekonomitë bujqësore/ personat fizik dhe juridik të regjistruar në Regjistrin e Fermave në pajtim me Ligjin për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural dhe Ligjit për shoqëritë tregtare;
2. Operatorët e ushqimit (përpunimi dhe / ose tregtimi i produkteve bujqësore) të regjistruar në bazë të Ligjit për Investime të Huaja dhe Ligjit për ushqim (103) dhe Ligjit për shoqëritë tregtare
3. Ndërmarrjet jobujqësore në zonat rurale të regjistruara sipas Ligjit për shoqëritë tregtare dhe ligjit për Zejtari ;
4. Personat fizik dhe juridik në zonat rurale të regjistruar sipas Ligjit për veprimtaritë hoteliere dhe turistike;
5. Grupet Lokale të Veprimit të regjistruara në MAP në bazë të Ligjit për bujqësi dhe zhvillim rural dhe Ligjit Për Lirinë e Asocimit ne Organizatat Joqeveritare ; dhe
6. Kompanit Publike Rajonale të Ujitjes

3. Kërkesat për aplikim për mbështetje

Kërkesat e përgjithshme në vijim zbatohen, përveç nëse kërkohet ndryshe në përshkrimin e masës.

Të gjithë aplikantët që aplikojnë për mbështetje nga PZHR 2018 duhet të dorëzojnë formularët e aplikimit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë për masa të veçanta dhe të kompletojnë dokumentet e kërkuara. Në aplikacion duhet të përfshihen aktivitetet dhe shpenzimet e pranueshme lidhur me projektin për të cilin aplikohet.

Aplikanti mund të aplikoj në masa të ndryshme të Programit. Megjithatë, aplikanti mund të aplikoj vetëm një herë brenda masës/nën-masës brenda një afati/thirrje për aplikim. Nëse aplikacioni aprovohet, aplikanti duhet të përfundoj këtë projekt para se të aplikoj për projektin tjetër.

Aplikantët të cilët aplikojnë në këto masa "Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore", "Investimet në asete fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe "Diversifikimi i Fermës dhe Zhvillimi i Biznesit" duhet të dorëzojnë një projekt propozim teknik apo plan biznesi.

Kushtet në vijim gjithashtu do të zbatohen për masat e investimit: (a) Në rastin e aktiviteteve të ndërtimit/rindërtimit, aplikantët duhet të dorëzojnë kopjet e vizatimeve të projektit dhe koston e vlerësuar të punimeve dhe materialeve të parashikuara. Aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit duhet të jenë në pajtueshmëri me standardet e përcaktuara të Komunës

në përputhje me planet urbane dhe hapësinore dhe/apo standardet tjera të aplikueshme të Komunës ;

(c) Aplikanti duhet të dëshmoj se ai/ajo është pronar i tokës/ndërtesës ku do të bëhet investimi apo që ka të drejtë të përdor atë për të paktën 10 vite duke llogaritur nga data kur është dorëzuar kërkesa. Në rast të investimeve, të cilat nënkuptojnë aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit, përmirësimit e ujitjes apo mbjelljen e bimëve shumëvjeçare, aplikanti duhet të dëshmoj pronësinë e tokës/ndërtesës lidhur me investimin në fjalë ose të drejtën për të përdorur atë për të paktën 10 vite duke filluar nga viti kur është dorëzuar aplikacioni (përveç nëse thuhet ndryshe në masën specifike). -

Ne rast të tokave të marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër sipas kontratës që aplikuesi ka me Agjencionin për Pyje të Kosovës. Tokat pyjore (sipas certifikatës së pronësisë) nuk pranojnë si tokë bujqësore.

Tokat e privatizuara nga AKP, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si "tokë e marrë me qira për 99 vjet" trajtohen si tokë në pronësi privatizuesit.

(d) Aplikanti nuk duhet të ketë detyrime të papaguara ndaj shtetit; detyrimeve fiskale, tatimet në pronë ose në të ardhura ose ndonjë obligim tjetër ndaj shtetit.

3. Pagesa e kësteve dhe paradhëniet për mbështetjen e investimeve

Zbatimi i projektit /fillimi i investimeve mund të fillojë vetëm pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pagesa e ndihmës publike do të bëhet në bazë të kërkesës për pagesë dhe dokumenteve të kërkuara në kontratë, të cilat vërtetojnë kryerjen e investimit dhe procedurat administrative të aplikuara përveç për masën "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe "Masën Ujitjes e Tokave Bujqësore" që vlen sipas përshkrimit në masën specifike.

Forma e kërkesës për pagesë është standarde e përgatitur nga AZHB. Për blerje të makinerive dhe pajisjeve, pagesa bëhet si një pagesë e vetme në fund të investimit.

4. Kushtet financiare

Investimi për të cilin përfituesi ka marrë mbështetje nuk duhet të pësojë ndryshim thelbësor brenda pesë viteve nga data kur pagesa përfundimtare është pranuar. Ndryshime thelbësore të një investimi janë ato të cilat rezultojnë në:

- ndërprerjen ose zhvendosjen e aktivitetit prodhues në një fushë që nuk është e mbuluar me Program.
- ndryshimi i pronësisë në një pjesë të infrastrukturës e cila i jep një ndërmarrjeje ose institucioni publik një përparësi të pamërituar, ose
- ndryshim përmbajtësor që ndikon në natyrën, objektivat ose kushtet e implementimit të cilat rezultojnë me ndryshimin e objektivave fillestare

Në rast të situatave të jashtëzakonshme që mund të ndikojnë në investim nga fatkeqësitë e natyrore, përfituesi duhet të informojë AZHB-në brenda afateve, sipas kontratës së nënshkruar nga dy palët.

Përfituesit janë të detyruar të mbajnë të gjitha të dhënat e kontabilitetit të paktën 5 vjet pas zbatimit të projektit, si dhe të bashkëpunojnë me zyrtarët e MBPZHR-së për të siguruar çdo informacion të kërkuar nga AZHB apo nga Komisioni Evropian në rast të shfrytëzimit të fondeve të IPARD-it. Zyrtarë të MAFRD dhe/ose të Komisionit Evropian si dhe zyrtarë tjerë të autorizuar nga dy të palët, janë të autorizuar për të kontrolluar dhe audituar zbatimin e projekteve. Kushtet e financimit do të përcaktohen më detajisht në kontratë në mes të përfituesit dhe AZHB-së.

Në rast të shkeljes së dispozitave të lartpërmendura, AZHB duhet menjëherë të informoj palën për shkelje të kontratës dhe zyra ligjore e AZHB-së duhet të fillojë procedurat ligjore sipas Kodit të Procedurës Penale

5. Investimet e pranueshme për mbështetje

Investime të pranueshme janë:

- (a) ndërtimi apo renovimi i pronës së paluajtshme.
- (b) blerja e makinerisë dhe pajisjeve të reja, përfshirë softuerin kompjuterik me çmime të tregut.
- (c) blerja e fidanëve të bimëve shumëvjeçare.
- (d) Shpenzimet e përgjithshme që ndërlidhen me shpenzimet e referuara në pikat (a), (b) dhe (c) ku përfshihen shpenzimet për shërbimet e arkitekteve dhe inxhinierëve dhe shërbimet këshilluese, studimet e fizibilitetit, shpenzimet për marrjen e lejeve dhe licencave. Kostot e përgjithshme nuk mund të tejkalojnë 10% të shpenzimeve të përgjithshme të investimeve të pranueshme. Vetëm shpenzimet e bëra pas nënshkrimit të kontratës ndërmjet përfituesit dhe AZHB-së, konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim, me përjashtim të shpenzimeve të përgjithshme të cilat janë të pranueshme edhe para nënshkrimit të kontratës, por vetëm për aplikuesit e përzgjedhur.

Shpenzimet e aktiviteteve për informim dhe publicitet në nivel projekti konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim nëse janë në përputhje me Publicitetin dhe rregullat e dukshmërisë të aplikueshme për Programin.

Përfituesi duhet të sigurojë dokumentacionin e detajuar që arsyeton vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve me kërkesën për pagesat të prezantuara në AZHB. AZHB është përgjegjëse për të kontrolluar vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve. Në udhëzuesit për fermer, AZHB publikon kriteret e përzgjedhjes dhe dokumentet e nevojshme për arsyetim të shpenzimeve nga aplikanti/përfituesi. Një listë e shpenzimeve të pranueshme e specifikuar do të ju ofrohet fermerëve si aneks në udhëzuesin për aplikant.

7. Shpenzimet e papranueshme në kuadër të Programit:

- (a) taksat, përfshirë TVSH-në ; me përjashtim të TVSH-së së pa - kthyeshme për personat fizik dhe ndërmarrjet jo-raportuese të TVSH-së.

- (b) taksat doganore dhe akcizat
- (c) blerja dhe qiraja e tokës dhe ndërtesave ekzistuese;
- (d) gjobat, ndëshkimet financiare dhe shpenzimet e proceseve gjyqësore;
- (e) shpenzimet operative;
- (f) makineri e dorës së dytë dhe pajisje;
- (g) detyrimet bankare, kamatat, shpenzimet e garantuesit dhe detyrimet e ngjashme;
- (h) kostot e këmbimit, detyrimet dhe humbjet e këmbimit, si dhe shpenzime tjera financiare;
- (i) kontributet në natyrë;
- (j) blerja e inputeve bujqësore, kafshëve, bimëve një vjeçare dhe mbjellja e tyre;
- (k) shpenzimet e mirëmbajtjes dhe amortizimit
- (l) shpenzimet për pagat e stafit të punësuar për aktivitetet e menaxhimit, implementimit, monitorimit dhe kontrollimit.

Shpenzimet nën pikat (c) dhe (e) janë të pranueshme në kuadër të masës "Implementimi i Strategjive të Zhvillimit Lokal - Qasja LEADER", Përmirësimi i Trajnimit" dhe " Mbështetja për krijimin e grupeve të prodhuesve".

8. Procedura Administrative

Implementimi i masave sipas këtij Programi fillon me thirrjet e publikuara për aplikim nga AZHB. Thirrjet publikohen në gazetën ditore, së paku në dy gazeta kombëtare në gjuhën shqipe dhe serbe

Dokumentet e nevojshme për aplikim (përfshirë formularët e aplikimit, listën e dokumenteve të kërkuara, si dhe modelet e projekt-propozimit dhe planit të biznesit përfshirë udhëzimet për plotësimin e formularëve dhe udhëzimet tjera për përfituesit) publikohen në formë elektronike në web faqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë, të MBPZHR-së dhe shtypen si doracak si kopje fizike.

Dokumentet e nevojshme për aplikim duhet të jenë në dispozicion për aplikantët potencial në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, zyrat regjionale të AZHB-së, në Autoritetin Menaxhues dhe në shoqatat bujqësore, drejtoritë komunale të bujqësisë etj.

Aplikantët mund të aplikojnë në zyrat regjionale të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë procedon aplikacionet e pranuar për aprovim në përputhje me procedurat e brendshme të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë duke respektuar rregullat për mbrojtjen të dhënave personale në përputhje me dispozitat në fuqi.

9. Kontrollat administrative

Pasi që aplikacioni është hapur, së pari bëhet kontrolli administrativ me ç' rast kontrollohet përmbushja e kërkesave themelore të pranueshmërisë (si lloji i përfituesit dhe lloji i investimeve

të pranueshme) nëse aplikacioni përmban të gjitha dokumentet e nevojshme mbështetëse të kërkuara si obligative. Paralelisht me kontrollin administrativ, kontrollohet përmbushja e kriterëve të pranueshmërisë (si respektimi minimal i standardeve kombëtare, dhe kërkesat tjera të përgjithshme dhe specifike në kuadër të kësaj mase).

10. Verifikimi i shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimi i qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare

Aplikacionet e kompletuara i nënshtrohen vlerësimit të mëtutjeshëm të shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimit të qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare. Pranueshmëria e shpenzimeve kontrollohet duke krahasuar me çmimet referente të aprovuara nga AZHB. Vlera e shpenzimeve të pranueshme verifikohet më tutje nëse korrespondon me vlerën e tregut të artikujve përkatës të dëshmuara përmes tri ofertave të ndryshme nga furnizuesit (për mallrat me vlerë mbi 10, 000 €), duke krahasuar me vlerat referente të përcaktuara nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme vlerësohet duke krahasuar pragun minimal edhe maksimal të aplikueshëm të përcaktuar për projektet sipas kësaj mase. Nëse shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme është nën minimum projekti refuzohet.

Vlerësimet e qëndrueshmërisë ekonomike – financiare bëhen për projektet që përmbushin kërkesat e pranueshmërisë dhe që kanë dokumentacionin e kompletuar. Vlerësimi kryhet sipas metodologjisë së Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë për kriteret e qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare.

11. Kontrollët në terren

Projektet e përzgjedhura për financim i nënshtrohen kontrolleve në teren për të verifikuar gjendjen faktike të propozimeve për investime, nëse investimi ka filluar dhe shpenzimet janë realizuar, nëse informacioni në dokumentet e parashtruara korrespondon me gjendjen reale dhe masat tjera.

12. Kriteret e përzgjedhjes dhe renditja e projekteve/poentimi

Autoriteti Menaxhues është përgjegjës për përcaktimin e kriterëve të pranueshmërisë dhe kriterëve të përzgjedhjes.

Kriteret e përzgjedhjes janë kushte që AM duhet ti përcaktoj për të siguruar prioritetet e financimit të projekteve më të mira që adresojnë nevojat e identifikuara në analizën SWOT dhe objektivat e përcaktuara në PZHR 2018

Kriteret e përzgjedhjes duhet të jenë të qarta, në përputhje me objektivat, dhe duhet të zbatohen në mënyrë transparente gjatë gjithë periudhës së programimit dhe kanë për qëllim që të sigurojnë trajtim të barabartë të aplikantëve, shfrytëzim më të mirë të burimeve financiare dhe orientimin e masave në përputhje me prioritetet e zhvillimit rural të vendit. Kriteret e përzgjedhjes duhet të jenë të përcaktuara qartë para fillimit të procesit të aplikimit për të siguruar trajtim të barabartë të gjithë aplikantëve potencial.

Kriteret e përzgjedhjes duhet të sigurojnë:

- **Prioritizimi i mbështetjes** në përputhje me prioritetet kombëtare / rajonale për zhvillim rural;
- Përdorimi më i mirë i burimeve financiare - vlera më të mirë për paratë (p.sh. në lidhje me investimi i propozuar);
- Trajtimi i barabartë (i drejtë) i të gjithë aplikantëve;

Një projekt/aplikacion mund të përzgjidhet për mbështetje vetëm nëse arrin pragun minimal 50 pikë. Pragu minimal vendoset për të siguruar që projektet e përkrahura sjellin vlerë të shtuar të mjaftueshme për sektorin.

13. Aprovimi i projekteve dhe kontraktimi

Procedura aprovuese nuk duhet të tejkaloj 3 muaj nga data e paraqitjes së kërkesës. Nëse projekti apo kërkesa është vlerësuar nga shërbimet e veçanta, shqyrtimi i projektit apo i kërkesës është shtyrë deri sa shërbimet e veçanta të ofrojnë konkluzionet.

Aplikanti njoftohet për propozimin e tij/saj të miratuar me anë të vendimit për miratim të kërkesës/aplikacionit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Së bashku me vendimin, aplikanti ftohet të nënshkruaj kontratën për bashkë - financim të projektit brenda 5 ditëve pas pranimit të vendimit dhe/apo ftesës. Ftesa për nënshkrimin e kontratës është e shoqëruar me të paktën 4 kopje të kontratës.

Vlerësimi i aplikacioneve duhet të filloj 7 ditë pas mbylljes së afatit për aplikim.

14. Refuzimi i projekteve

Aplikantët do të refuzohen nëse:

- Ata dështojnë të plotësojnë kriteret e pranueshmërisë;
- Shpenzimet nuk mund të verifikohen si të pranueshme;
- Projekti nuk është i qëndrueshëm ekonomikisht.

Veç kësaj, aplikantët të cilët aplikojnë për investime publike gjithashtu do të refuzohen nëse ata dështojnë të kryejnë procesin e prokurimit sipas rregullave të aplikueshme të prokurimit.

Aplikanti njoftohet për projektin e tij/saj që është refuzuar me anë të vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Vendimi për refuzim përmban arsyet e refuzimit.

Aplikuesi ka të drejtë ankese kundër vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Procedura e ankesës do të elaborohet në Udhëzuesit për aplikantë.

15. Implementimi i projektit

Projekti fillon së implementuari pasi kontrata për bashkë - financim të nënshkruhet dhe mund të ketë kohëzgjatje deri në 2 vite varësisht nga specifikat e investimit. Shërbimet e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë apo institucionet ndaj të cilave Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë mund të delegoj përgjegjësitë, do të kryejnë monitorimin dhe mbikëqyrjen e ekzekutimit të projektit. Monitorimi i implementimit të projektit gjithashtu mund të përmbajë obligime raportuese të

përfituesit për progresin e implementimit të projektit apo me anë të raporteve nga mbikëqyrja teknike gjatë ndërtimit.

Implementimi i projektit i cili ka të bëjë me investimet publike fillon pasi të përfundoj procedura e prokurimit dhe të nënshkruhet kontrata për financim e cila mund të ketë kohëzgjatje maksimalisht 2 vite apo më gjatë varësisht nga specifikat e investimit.

16. Aprovimi i pagesës

Pagesa për përfituesin e fundit do të bëhet në bazë të kërkesave për pagesë, bazuar në deklaratat e shpenzimeve të bëra nga përfituesi i fundit dhe të dëshmuara me fatura origjinale. Formulari për kërkesë të pagesave është si aneks i kontratës.

Kërkesa për pagesë dhe dokumentet shoqëruese i nënshtrohen kontrollove përfundimtare të pranueshmërisë. Pranueshmëria e shpenzimeve të bëra do të kontrollohet në përputhje me dokumentet, dispozitat e kontratës dhe me anë të kontrollove në teren përpara se pagesa të aprovohet.

Pas aprovimit, pagesa do të bëhet në valutë vendore të llogarisë së përfituesit final apo të nënshkruesve të tyre. (shiko më tepër paragrafi 8.1. kapitulli "Pagesat e kësteve dhe avancet për mbështetje të investimit).

Asnjë pagesë nuk do të bëhet në favor të përfituesve për të cilën konstatohet se kanë krijuar kushte artificiale për marrjen e pagesave.

18. Kontrollat Ex-post

Të gjitha projektet e përkrahura me Programin e Zhvillimit Rural, i nënshtrohen kontrollit ex post për një periudhë 5 vjeçare. Gjatë kësaj periudhe AZHB duhet të bëjë kontrolle për të verifikuar respektimin e kriterëve të pranueshmërisë. Gjatë kësaj periudhe përfituesi është i obliguar të mirëmbajë investimin dhe t'i ofroj qasje zyrtarëve në rast të kontrollit. Në rast të mos respektimit të zbatimit të projektit sipas kontratës nga ana e përfituesit, AZHB është e obliguar që të kërkoj nga përfituesi pjesën e bashkëfinancimit nga programi(parane publike)

MASA 101: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE TË EKONOMIVE BUJQËSORE

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);

Ligji Nr. 04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)

Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksionin Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar.2009) ;

Ligji Nr. 02/L-26 - Për Tokën Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor.2007) ;

Ligji Nr. 02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.11/01 Prill 2007);

Ligji Nr.03/L-198 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligji Nr. 02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.77/16 Gusht 2010);

Ligji Nr. 2004/13 - Për Materialin Fidanor, (Gazeta Zyrtare Nr.22/01 Mars 2008);

Ligji Nr. 2003/5 - Për Farërat, (Gazeta Zyrtare Nr.8/15 Dhjetor 2006);

Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007);

Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013);

Ligji Nr. 02/L-10 - Për Përkujdesjen ndaj Kafshëve, (Gazeta Zyrtare Nr.5/01 Tetor 2006);

Ligji Nr. 03/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);

Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);

Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);

Ligji Nr. 04/L-220 Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).

Ligji nr. 04/L-077 për Marrëdhëniet e Detyrimeve (Gazeta Zyrtare Nr.12/19 qershor 2012)

LIGJI Nr. 04/L-006 Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.02/L-123 për Shoqëritë Tregtare; (Gazeta Zyrtare Nr.06/22korrik 2011).

2. ARSYESHMËRIA

Spektori i bujqësisë në Kosovë luan një rol shumë të rëndësishëm në ofrimin e mundësive në punësim dhe në krijimin e të ardhurave. Analiza SWOT për bujqësinë e Kosovës thekson zëvendësimin e importit dhe qasjen e lirë në tregun e BE-së, si mundësi e rëndësishme për përmirësimin e të ardhurave kombëtare dhe individuale nga bujqësia në Kosovë. Megjithatë, ky potencial do të realizohet vetëm nëse fermat janë të afta të konkurrojnë me çmimet e tregut në rajon dhe në BE.

Analiza e aftësisë konkurruese e bujqësisë së Kosovës tregon që aktualisht vetëm një pjesë shumë e vogël e fermave mund të konkurrojnë në tregun rajonal, të BE-së dhe atë ndërkombëtar. Shkaktarët kryesorë të kësaj aftësie të ulët konkurruese janë përmasat e vogla të shumicës së bizneseve bujqësore, fragmentimi i tokës së tyre, ndërtesat dhe pajisjet e vjetra, mungesa e mjeteve financiare për investime dhe niveli i ulët i njohurive lidhur me teknologjinë bashkëkohore të prodhimit. Veç kësaj, shumica e fermave nuk i përmbushin standardet e BE-së për siguri dhe higjienë të ushqimit, për mirëqenie të kafshëve dhe mbrojtje të mjedisit.

Një pjesë e madhe e fermave janë aq të vogla sa pothuaj i tërë prodhimi i tyre konsumohet drejtpërdrejt nga familja në fermë. Kështu që ka nevojë për përkrahje të investimeve në asetet fizike të fermave që kanë orientim komercial dhe janë në gjendje të sigurojnë të ardhura të qëndrueshme.

Duke marrë parasysh faktin se shumica e fermave janë shumë të vogla, duket e arsyeshme që të nxiten edhe bashkëpunimi horizontal ndërmjet bujqve në formën e bashkëpunimit të prodhuesve, i cili mund ta ndërtojë bazën për organizatat e mëvonshme prodhuese, ose shoqatat e prodhuesve, por edhe për integrimin vertikal të bujqve, për shembull në hallkat e tregut përmes kontratave të furnizimit.

Me qëllim të përparimit të metodave të punës dhe zbatimit të inputeve cilësore, do të nxiten fermerët e rinj të moshës prej 18 deri 40 vjeç, të cilët përfaqësojnë bazën për një sektor bashkëkohor dhe inovativ bujqësor.

Në bazë të këtij shqyrtimi, por edhe të përparësisë krahasuese të cilën Kosova e ka në disa sektorë, kontributit të sektorëve në ekonominë e fermave dhe nevojës së sektorëve për përafrim me standardet e BE-së, masa do të përqendrohet në përkrahjen e investimeve në këta sektorë: pemë, perime (përfshirë patatet), qumësht, mish, rrush dhe vezë.

2.1 SEKTORI I PEMËVE

Si rezultat i kushteve të mira të kultivimit në shumë rajone të Kosovës, prodhimi i pemëve në Kosovë ka një traditë të gjatë. Mollët (1972 ha) dhe kumbullat (1518 ha) përbëjnë pjesën më të madhe sa i përket sipërfaqes prodhuese dhe sasisë, kryesisht të kultivuar në kopshtet e shtëpive dhe me kultivim ekstensiv. Vitet e fundit ka filluar prodhimi më intensiv në pemishtet me mollë, dardha, vishnje dhe kumbulla, ndërsa prodhimi i pemëve manore ka shënuar një rritje të kënaqshme.

Sipërfaqet me arra (177 ha) dhe lajthi (65 ha) janë të pakta, kryesisht pemë që ndodhen në oborre të shtëpive dhe shumë rrallë në pemishte intensive. Kërkesa për arra dhe lajthi është në rritje në tregun global. Në Graçanicë është ndërtuar fabrika për përpunimin e frutave arnore e cila shumicën e lëndës së parë e siguron nga importi.

Megjithatë, prodhimi vendor në shumicën e prodhimeve nuk e arrin vetëmjaftueshmërinë, gjë që lë hapësirë për zgjerimin e sipërfaqeve me prodhim intensiv të pemëve. Momentalisht prodhuesit e pemëve ballafaqohen me disa probleme, si pemishtet e vjetra dhe varietetet me cilësi të dobët, mungesa e mundësive për ujitje, mungesa e depove për ruajtjen e pemëve, pajisjet e dobëta për klasifikim dhe paketim për tregtimin e pemëve. Tregu kërkon sasi të vazhdueshme dhe konsistente të pemëve me cilësi të lartë. Kështu që, kjo nën masë kryesisht synon intensifikimin e prodhimit të pemëve në një sipërfaqe më të gjerë dhe arritjen e standardeve të cilësisë së lartë të produkteve. Përfitues që synohen me këtë nën masë janë fermat me qëndrueshmëri ekonomike me prodhim të orientuar për treg.

Nën masa do të përqendrohet në përmirësimin e efikasitetit të prodhimit, duke përkrahur ngritjen/rehabilitimin e sipërfaqeve të reja me pemishte, modernizimin e pajisjeve për kultivim, sistemet për ujitje që kursejnë ujë dhe makinerinë e përdorur në fermë për ta përmirësuar efikasitetin në fermë si dhe përmirësimin e përgjithshëm të standardeve. Do të përkrahet

ndërtimi dhe përmirësimi i objekteve për t'i mundësuar aktivitetet e pas vjeljes. Do të përkrahen edhe investimet e mëtejme në shfrytëzimin e energjisë së ripërtitëshme.

2.2 SEKTORI I PERIMEVE DHE SERRAVE (PËRFSHIRË PATATET)

Spektori i perimtarisë, pavarësisht shtrirjes së vogël, është më premtuesi në Kosovë, pasi që ka kushte të mira kultivimi dhe mund të sigurojë rritje të mirë të vlerës së shtuar. Spektori i perimtarisë përbëhet vetëm nga një numër i vogël i kultivuesve komercialë dhe një numër i madh i kultivuesve gjysmë-komercial dhe ekzistencial.

Spektori dominohet nga fermat e vogla private me një sipërfaqe mesatare prej 0.80 hektarë, me prodhimtari dhe rendimente të ulëta si dhe zinxhirë joefikas të furnizimit, me shpenzime të larta për grumbullim dhe logjistikë. Tregtimi i perimeve të freskëta shpesh bëhet pa paketim të përshtatshëm dhe pa klasifikim të prodhimeve.

Në kuadër të kësaj nën mase, përkrahja do të sigurohet për ndërtimin e serrave të përhershme për prodhimin e pemëve manore dhe perimeve si dhe ndërtimin e depove për trajtim pas vjeljes dhe ruajtjen e pemëve dhe perimeve. Nevoja për pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit është në rritje. Këtë mungesë në treg mund ta plotësojë më së miri prodhimi në ambiente të mbyllura/mbrojtura. Prodhimi në serra është intensiv në sipërfaqe të vogla që kërkon fuqi relativisht të madhe punëtore (më shumë se kultivimi i prodhimeve të njëjta në fushë të hapur). Në këtë mënyrë kjo nënmasë kontribuon në shtimin e vendeve të punës. Tregu kosovar është i furnizuar me pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit, kryesisht të importuara nga vende të ndryshme. Rritja e sipërfaqeve me serra i kontribuon edhe zëvendësimit të prodhimeve të importuara me prodhime vendore, rrjedhimisht edhe përmirësimit të bilancit tregtar negativ të vendit.

2.3 SEKTORI I MISHIT

Mishi i gjedhit tradicionalisht është konsideruar si nënprodukt i sektorit të qumështit. Të gjithë viçat vijnë nga fermat prodhuese të qumështit, d.m.th. nuk ekziston një zinxhir furnizimi i mishit, i kompletuar dhe specializuar. Stallat për majmëri janë kryesisht objekte të konvertuara nga objektet për prodhimin e qumështit ose objekte të ndërtuara nga vetë fermerët e vegjël.

Për të shtuar profesionalizmin në mbarështimin e gjedheve për mish, është e nevojshme që të përmirësohen njohuritë teknike të prodhuesve, sidomos të fillestarëve, rreth praktikave të mbarështimit të gjedheve për mish dhe prodhimin të ushqimit për kafshë, duke i përshtatur trajnimet dhe shërbimin këshillues. Mbarështuesit e gjedheve për mish gjithashtu kanë më shumë nevojë për investime në stalla dhe objekte ndërtimore. Investimet në makineri të fermës për prodhim të ushqimit për kafshë dhe investimet në menaxhimin e mbetjeve dhe plehut gjithashtu kanë prioritet të lartë. Ka nevojë për ndërtimin e stallave të reja dhe objekteve të fermave për mbarështim të kafshëve për mish në përputhje me standardet ekzistuese për mirëqenie të kafshëve dhe mjedis. Janë të nevojshme pajisje për fermë si: sistemi i furnizimit me

ujë, sistemi i të ushqyerit, largimi i plehut të stallës, makineria e fermës, sidomos për prodhimin, ruajtjen, përgatitjen, përdorimin dhe shpërndarjen e ushqimit të kafshëve. Me këtë nën-masë do të synohet përkrahja për fermerët komercialë të specializuar në majmëri të gjedheve.

Sipas Regjistrimit të Bujqësisë (2014) në Kosovë janë 6302 ekonomi bujqësore që mbajnë 34.188 derra apo mesatarisht 5 krerë për ekonomi bujqësore. Shumica e këtyre ekonomive kanë nevojë për investime në stalla moderne dhe objekte përcjellëse me qëllim të shtimit të numrit dhe përmirësimin e kushteve për shëndet dhe mirëqenie të kafshëve.

Përkrahja për nënsektorin e broilerëve është ndërprerë sepse gjatë monitorimit është konstatuar se përfituesit e projekteve nga vitet paraprake janë ballafaquar me problemin e shitjes së prodhimit të tyre për shkak të mungesës së rrjetit të shpërndarjes dhe për këtë arsye shumica e kanë ndërprerë aktivitetin. Përkrahja do të vazhdohet sapo të krijohet një rrjet funksional i shitjes. MBPZHR do të ndërmarrë masa të tjera për funksionalizimin e këtij nënsektori të rëndësishëm të bujqësisë.

2.4 SEKTORI I QUMËSHTIT

Qumështi i lopës është prodhimi më i rëndësishëm blegtoral në Kosovë. Vitet e fundit janë bërë përpjekje që prodhimi i qumështit të kalojë nga prodhimi për konsum familjar në prodhim për treg, që të përmirësohen kushtet e mbarështimit, të zbatohen praktikatat e mira bujqësore në fermat prodhuese të qumështit dhe të rritet kapaciteti i bujqve për prodhim të qumështit me cilësi të lartë.

Cilësia jo e kënaqshme e qumështit të freskët ka shtyrë MBPZHR-në në zbatimin e skemës së pagesave direkte për cilësi të qumështit. Ende ka mjaft hapësirë për përmirësim në asetet fizike si në objekte më të mira, pajisje më bashkëkohore të stallave, sisteme më të mira dhe më bashkëkohore të mjeljes. Nën masa synon përkrahjen e prodhuesve komercial të qumështit.

Paralelisht me intensifikimin e prodhimit duhet të ruhet edhe mjedisi nga ndikimi negativ i prodhimit. Me qëllim të mbrojtjes së ujrave nëntokësore nga ndotja prej lëngut të plehut, ndërtesat e stallave të reja janë të detyruar të ndërtojnë edhe depo të plehut.

Prodhimi i qumështit nga ripërtypësit e vegjël (dele, dhi) është kryesisht një cikël i mbyllur, nga prodhimi i qumështit, te përpunimi i djathit dhe shitja (marketingu) në fermë. Vetëm disa ferma janë komerciale, ndërsa shumica e prodhuesve që mbajnë ripërtypës të vegjël janë ferma të vogla me praktika kryesisht tradicionale të mbarështimit të kafshëve. Ka nevojë të madhe për investime në modernizimin e stallave, objekteve përcjellëse infrastrukturore, për përdorimin e sistemeve të mjeljes, etj.

2.5 SEKTORI I RRUSHIT

Ngastrat e vreshtave kryesisht janë të vogla, ndërsa prodhimi i rrushit bëhet nga 4780 vreshtarë. Madhësia mesatare është 0.5 ha me rendiment mesatar prej 8-10t/ha. Vreshtat e Kosovës përfshijnë 751 hektarë me rrush tryeze dhe 2440 hektarë me rrush të verës¹. Shpenzimet e prodhimit janë të larta pjesërisht për shkak të vreshtave të vjetra, ngastrave të vogla dhe mekanizimit të vjetër. Rrushi i tryezës i prodhuar në vend, ballafaqohet me konkurrencë të fortë nga importi i cili është i kategorizuar dhe pakëtuar mirë. Prioritet do t'i jepet prodhimit të rrushit të tryezës, por pa e lënë anash edhe prodhimin e rrushit të verës. Investimet në ristrukturimin dhe modernizimin e prodhimit dhe tregtimit të rrushit janë të nevojshme për të konkurruar me prodhimet e importuara.

2.6 SEKTORI I VEZËVE

Sektori i prodhimit të vezëve është relativisht mirë i konsoliduar. Prodhimi i vezëve në fermat komerciale vlerësohet të jetë rreth 283 milion vezë (2014) ndërsa në kuadër të ekonomive familjare prodhohen edhe rreth 74 milion copë që rezultojnë me një prodhimtari totale 357 milion vezë. Në vitin 2014 janë importuar rreth 6 milion vezë nga Shqipëria. Konsumi mesatar për kokë banori llogaritet të jetë rreth 200 vezë/vit dhe mund të themi se Kosova plotëson rreth 98% të nevojave për konsum të vezëve.²

Shumica e prodhuesve aplikojnë sistemin e mbajtjes në kafaze konvencionale. Me qëllim të mbrojtjes së shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve dhe përmbushjes së standardeve europiane, do të investohet vetëm në kafaz të përmirësuar (sipas standardeve të BE-së) apo në mbajtje në dyshe dhe në sistem të lirë të mbajtjes në natyrë.

Për ta përmirësuar efikasitetin e prodhuesve mesatarë, prioritet do t'i jepet fermave të mesme me nga 5000 deri 25,000 pula vojse, të cilat mund t'i përballojnë lëvizjet e mëdha të çmimeve përgjatë viteve dhe të konkurrojnë në tregun dinamik.

Do të sigurohet përkrahje për ta përmirësuar efikasitetin e prodhimit duke investuar në pajisje më të mira për stallë dhe higjienë në stallë (ajrosje, sistem të ujit, sistem të grumbullimit të vezëve, etj). Duhet të përmirësohet menaxhimi i plehut të stallës dhe mbetjeve të tjera, pasi që ndikimi negativ i shpeztarisë intensive në mjedis mund të jetë i lartë nëse nuk trajtohet si duhet, gjersa krijon të hyra shtesë kur menaxhohet si duhet. Shërbimet këshilluese në Kosovë duhet të përmirësohen ashtu që t'u ofrojnë trajnim përkatës prodhuesve të mesëm dhe të vegjël në prodhimin e ushqimit të kafshëve, operimin dhe mirëmbajtjen e linjave gjysmë-automatike për grumbullimin dhe kategorizimin e vezëve.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit;

¹DVV, 2017

²Raporti i Gjëlber 2015

- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe shtimi i punësimit në viset rurale;
- Përkrahja e bujqve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e BE-së;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

3.1.1 SEKTORI I PEMËVE DHE SEKTORI I PERIMEVE (PËRFSHIRË PATATET)

- Rritja e prodhimit të pemëve dhe perimeve (përfshirë patatet) për qëllime komerciale;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve përkatëse kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i humbjeve pas vjeljes nëpërmjet investimeve në fermë, në teknologjinë e ruajtjes, në infrastrukturë dhe pajisje për fazën pas vjeljes, përfshirë kapacitetet për ftohje, klasifikim dhe paketim;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve bujqësore.

3.1.2 SEKTORI I QUMËSHTIT DHE SEKTORI I MISHIT

- Rritja e prodhimit në fermat e specializuara;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik dhe mos-ndotjes së ujërave mbitokësore dhe nëntokësore;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre.

3.1.3 SEKTORI I RRUSHIT

- Rritja e prodhimit të rrushit të tryezës dhe rrushit të verës;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të fidanëve cilësorë dhe mekanizimit modern;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e produkteve të tyre.

3.1.4 SEKTORI I VEZËVE

- Përmirësimi dhe zgjerimi i kapaciteteve ekzistuese prodhuese;

- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre;

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 103 "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe
- Masa 302 "Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve"

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTAR

Përfituesit përfundimtar nën këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermave. Certifikata e Numrit Identifikues të Fermës (NIF) duhet të jetë në emër të aplikuesit. Nëse aplikuesi është ndërmarrje, edhe Certifikata e NIF-it duhet të jetë në emër të ndërmarrjes.

Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë pesë vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjatë periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike.

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

6.1 APLIKUESIT E PRANUESHËM

- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë së paku 18 vjeç, por që nuk i ka mbushur 61 vjet. Në rastin e ndërmarrjeve ky kriter nuk aplikohet;
- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar) dhe dy vjet përvojë pune në lëmin në të cilën aplikon. Aplikuesit që nuk kanë përvojë pune dy vjeçare, duhet të ndjekin kurse trajnimi me së paku 20 orë mësimi, në fushën për të cilën aplikojnë, e të cilat do t'i përfundojnë para kërkesës për pagesën e fundit;
- Në rastin e ndërmarrjeve, kërkesa e sipërpërmendur vlen për pronarin ose për personin e autorizuar të ndërmarrjes. Personi i autorizuar duhet të ketë kontratë pune së paku edhe për tri vjet; pas momentit të aplikimit.
- Aplikuesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore dhe atë, personat fizik, tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet, tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;

6.2 STANDARDET KOMBËTARE

Standardet kombëtare për shëndetin e kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe mbrojtjen e mjedisit janë të paraqitura në Shtojcën nr. 5 të Udhëzuesit për aplikant. Ato duhet të përmbushen më së voni para kërkesës për pagesën e fundit dhe verifikohen me kontrollin e personit zyrtar në vendin e investimit.

6.3 QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE

- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim teknik sipas modelit që do të publikohet në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR.
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit që do të publikohet në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR. Investimet e planifikuara duhet të jenë në përputhje me kapacitetin prodhues. Gjatë vlerësimit të aplikacioneve, duke u bazuar në planin e biznesit, zyrtarët e AZHB-së janë të obliguar të refuzojnë pjesën e investimeve të cilat janë në kundërshtim me këte parim.

6.4 KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Përfituesit e projekteve me vlerë të investimeve të pranueshme në shumën më të madhe se 50,000 €, para nënshkrimit të kontratës me AZHB, duhet t'i regjistrojnë ndërmarrjet e tyre dhe të gjitha investimet/shpenzimet duhet të faturohen në emër të kësaj ndërmarrjeje.

Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2018 nuk bënë të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfitur përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin.

Të gjithë përfituesit e masës 101, këshillohen që gjatë periudhës monitoruese të mbajnë librin e fermës për sektorin përkatës.

Numri i vendeve të reja të punës do të llogaritet sipas tabelës në shtojcën nr. 17.

Përfituesi, i cili ka aplikuar në MBPZHR dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse.

Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përmbyllur në mënyrë të rregullt.

- Të gjitha asetet që kanë të bëjnë me investimin (toka, stallat, kafshët, pemishtet etj.) duhet të jenë të regjistruara në Regjistrin e Fermës.

- Të gjitha kontratat e qiramarrjes duhet të jenë të noterizuara, përveç kontratave të qiramarrjes me Agjencionin e Pyjeve të Kosovës (APK) dhe me Komuna të cilat nuk ka nevojë të jenë të noterizuara

Ne rast te tokave te marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës dhe Agjencioni Kosovar i Privatizimit, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër se sa është e paraparë për aplikuesit e tjerë, me kusht që ata të dorëzojnë një vërtetim nga qiradhënësi se nuk do të ketë problem me vazhdimin e kontratës.

Tokat e privatizuara nga AKP, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si "tokë e marrë me qira për 99 vjet" trajtohen si tokë në pronësi privatizuesit.

Në rastin e projekteve që parashohin ndërtim apo zgjerim, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
- Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
- Kopjen e skicave të objektit,
- Paralogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;
- Pëlqimin e Komunës që dëshmon se në rast të dhënies së grantit, aplikuesi mund të marrë leje ndërtimi;

Përfituesi, para se të bëjë kërkesën për pagesë në AZHB, duhet të dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës.

Në rastin e projekteve që parashohin renovim, aplikuesit, me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Paralogarinë e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;

Në rast të ndërtimit, zgjerimit apo renovimit të objekteve, të ngritjes së pemishtes, vreshtit dhe / apo vendosjes së sistemit të ujitjes në toka të marra me qira, kontrata për qiramarrje duhet të jetë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit.

- Kontrata duhet të përmbajë edhe pëlqimin e pronarit (qiradhënësit), për investimin që do të bëhet në tokën e tij.

Kontrata për qiramarrje nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh.: stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, etj.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës apo certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është trashëguar nga ai.

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

7.1 Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, arra, lajthia, qershia, kajsia, pjeshka, ftoni)

- Në momentin e aplikimit për investime në sektorin e pemëve, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së

paku 10 vjet të llogaritur nga viti i aplikimit dhe atë së paku 1 hektar Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.35 hektar;

- Përfituesit për ngritje të pemishteve të reja, para kërkesës për pagesë, nëse blejnë fidanë të prodhuar në Kosovë, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush kriterin CAC (Conformitas Agraria Communitatis) dhe kopjen e licencës së prodhuesit, kurse ata që blejnë fidanë të importuar nga vendet e BE-së, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush së paku kriterin CAC të lëshuar nga prodhuesi, certifikatën për prejardhjen e origjinës dhe lejen e importit të ndërmarrjes importuese.
- Fidanët e mbjellë të pemëve drufrutore duhet të kenë të ngjitur në trup etiketën e institucionit certifikues.

7.2 Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

- Në momentin e aplikimit për investime në depo për pemë dhe perime (përfshirë patatën), aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 2 hektarë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet .
- Në momentin e aplikimit për investime në serra të reja të përhershme, aplikuesi duhet të dëshmojë se ka së paku 0.10 hektar tokë të punueshme të regjistruar në Regjistrin e Fermave.

7.3 Sektori i mishit

- Për investime në sektorin e mishit (majmëria e viçave dhe derrave), aplikuesit nuk janë të obliguar të kenë viça/derra në momentin e aplikimit, por para kërkesës për pagesën e fundit duhet të kenë së paku 20 krerë viça, ose 40 derra për trashje me matrikuj të Republikës së Kosovës ose të vendeve të BE-së, dhe këto duhet t'i dëshmojnë me dokumente përkatëse dhe me praninë e tyre në stallë. Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës për viça dhe për derra, në projektin e tyre duhet ta përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).
- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për majmëri të viçave duhet të dëshmojnë se kanë së paku 0,20 hektar të tokës bujqësore për kokë viçi, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 3vjet. Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, kohëzgjatja e qirasë duhet të jetë së paku 5 vjet.

7.4 Sektori i qumështit

- Aplikuesit për investime në sektorin e prodhimit të qumështit, në momentin e aplikimit nuk janë të obliguar të kenë kafshë , por në fund të investimit duhet të kenë së paku 10 mështjerra ose lopë qumështore ose 100 dele ose 100 dhi, të regjistruara në Regjistrin e Fermës dhe në Regjistrin për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve (RRIK) në AUV. Kjo dispozitë nuk vlen për pikat grumbulluese.
- Aplikuesit që në momentin e aplikimit kanë kafshë, duhet të sjellin dëshmi nga Regjistri për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve për kafshët ekzistuese ashtu që të marrin pikë gjatë vlerësimit.

- Aplikuesit që në momentin e aplikimit nuk kanë asnjë lopë, janë të detyruar që në fund të investimit të kenë së paku 10 mështjerra të matrikuara dhe të regjistruara në RRIK në emër të përfituesit të grantit.
- Pikat grumbulluese duhet të kenë kontrata afatgjate (së paku njëvjeçare) me së paku 5 fermerë të cilët bashkërisht mbarështojnë së paku 30 lopë qumështore.
- Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).
- Në rast të investimeve në mekanizim bujqësor për kultivimin e tokës, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë të paktën 0.5 hektar të tokës bujqësore për çdo krerë lope, respektivisht 0.05 hektar të tokës bujqësore për kokë deleje/dhie, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 5 vjet.

7.5 Sektori i rrushit

- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për investime në sektorin e rrushit duhet të dëshmojnë se kanë tokë bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, dhe atë së paku 0.3 hektar. Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.1 hektar.
- Në rast të investimeve në mekanizim dhe pajisje për kultivim dhe vjelje, si dhe depo për trajtim pas vjeljes, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 3 hektarë me vreshta, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, të regjistruar në Regjistrin e Vreshtave dhe në Regjistrin e Fermës.

7.6 Sektori i vezëve

- Aplikuesit për investime në sektorin e vezëve, duhet të dëshmojnë posedimin e së paku 5,000 pulave voje në prodhimtari aktive.
- Aplikuesit që aplikojnë për ndërtimin e fermës së pulave, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).

8. INVESTIMET E PRANUESHME

Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 101, e paraqitur si Shtojcë nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikues.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.

- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 euro.

Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme. Në rast të investimeve që parashohin ndërtim të stallave apo depove për ruajtjen e pemëve dhe perimeve, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier,

leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

8.1 INVESTIMET E PRANUESHME PËR SEKTORË

8.1.1 Investimet në sektorin e pemëve

- Investimet në ngritjen e pemishteve të reja me sipërfaqe minimale prej 1 hektar;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes në fermë, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për pemishte, për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit për pemët dru-frutore
- Investimet në ndërtimin dhe përmirësimin e objekteve për aktivitetet e pas vjeljes, objekteve për vendosjen e makinave, si dhe depove për produkte për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale.

8.1.2 Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet) dhe për depo

- Investimet në ndërtimin e serrave të përhershme për perime, pemë manore apo fidanë. Sipërfaqja minimale e një serre është 0.1 hektar;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet burimeve të ripërtërishme;
- Blerja dhe instalimi i pajisjeve për arritjen e kushteve të kontrolluara klimatike, përfshirë pajisjet për ngrohje në serra;
- Investimet në vendosjen ose avancimin e sistemeve të ujitjes në serrë sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Ndërtimi i objekteve për trajtim pas vjeljes (klasifikim, paketim, etiketim) dhe për ruajtje të prodhimit, si dhe depove për produkte për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale.
- Blerja e mekanizmit përkatës për kultivimin e perimeve në fushë të hapur apo në serra (makinë për mbjellje të fidanëve, makinë për shtrirje të folisë.)

8.1.3 Investimet në sektorin e mishit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh. furnizim me ujë në nivel ferme);
- Investimet në prodhim të energjisë e në fermë nga të gjitha llojet burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;

- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

8.1.4 Investimet në sektorin e qumështit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse si dhe objekteve të qendrave grumbulluese të qumështit (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit, mjeltore) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh.. instalimi i ujit, i rrymës);
- Investimet në modernizimin e mjeljes dhe pajisjeve për ftohje, si pajisjet për mjelje, ruajtje të qumështit, përfshirë dhomat e ruajtjes së qumështit, laktofrizat;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Pajisje dhe makineri për heqjen e plehut
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës.

8.1.5 Investimet në sektorin e rrushit

- Investimet në ngritjen/modernizimin e plantacioneve të vreshtave (konvertim, zëvendësim) për rrush të tryezës dhe rrush të verës me madhësi minimale 0.3 hektar;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në vendosjen e plasmasit për rrush të tryezës;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- Investimet në sisteme mbajtëse të hardhive dhe në rrethoja;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për vreshta, makineri për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Atyre që kanë mbi 3 hektarë sipërfaqe me vreshta u lejohet edhe aplikimi për ndërtimin e objekteve për veprimet pas vjeljes, si depo ftohëse, makineri për klasifikim, pastrim, paketim;

8.1.6 Investimet në sektorin e vezëve

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave dhe dhomave për ruajtjen e vezëve;
- Investimet në infrastrukturë të brendshme (sistemi i të ushqyerit, ujë-pirëset dhe pajisje për rregullimin e mikroklimës, pajisje për largimin e plehut, klasifikim të vezëve)
- Investimet në kafaze, vetëm sipas standardeve të BE-së;
- Ndërtimi dhe renovimi i depove për ruajtjen e ushqimit, përfshirë pajisjet për përgatitje të ushqimit, trajtim, paketim dhe ruajtje të vezëve;

- Investimet në pajisje për energji ose prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik dhe deponimin e tij.
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNSEKTORË

Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritet. Në rast të investimit në infrastrukturë të pemishtes, depo, ujitje, mbrojtje kundër breshëri dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej sipërfaqes ekzistuese* apo asaj që do të ngritet, cila do qoftë më e madhe.	≥ 3 ha	50
		≥ 1 ha - < 3 ha	45
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 50.000	10
		> 50.000	8
3	Cilësia e materialit fidanor	Investimi në fidanë të prodhuar dhe të certifikuar në një shtet anëtar të BE-së	5
4	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të pemishteve të reja nëse nuk kanë pemishte ekzistuese, ata i marrin 5 pikë nga ky kriter)	5
5	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik <i>Ky kriter nuk zbatohet kur investimi bëhet në sipërfaqe të mbuluara nga sistemi i ujitjes dhe aplikuesi i merr pikët</i>	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm).	5
7	Krijimi i vendeve të reja të punës	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 8
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
9	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	5
10	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Sipërfaqja ekzistuese të dëshmohet me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohet me certifikatën e pronës dhe NIF-in.

Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria		Pikët
		Për serra	Për depo	
1	Kapaciteti prodhues	mbi 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e madhe se 3 ha*	50
		10 deri 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e vogël se 3 ha*	45
2	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 50.000		10
		> 50.000		8
3	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		10
4	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		5
5	Krijim i vendeve të reja të punës	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17		Max. 8
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit		10
7	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar		5
8	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër		2
GJITHSEJ				100

* Sipërfaqja ekzistuese të dëshmohet me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohet me certifikatën e pronës dhe NIF-in.

Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 30 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës (gropa septike është e detyrueshme për viça dhe derra)	30
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)	25
		≤ 50.000	10
		> 50.000	8

3	Kapaciteti prodhues (numri i kafshëve) pas realizimit të projektit	Viça	Derra	
		≥ 20 < 70 krerë	≥ 40 < 100 krerë	20
		≥ 70 krerë	≥ 100 krerë	15
4	Përvoja në prodhimin përkatës: aplikuesi ka gjedhe/derra në prodhim*	Aplikuesi ka së paku 5 krerë	Aplikuesi ka së paku 10 krerë	5
5	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		5
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)		5
7	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17		Max. 8
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit		10
9	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar		5
10	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër		2
GJITHSEJ				100

* Të dëshmohet përmes vërtetimit nga Regjistri për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve. Ky fakt verifikohet edhe gjatë kontrollit të parë në teren, para nënshkrimit të kontratës. Nëse në momentin e kontrollit në teren numri i kafshëve është më i vogël se ai i paraqitur në aplikacion i vetmi arsyetim i pranueshëm është therrja në thertore të licencuar ose dëshmia e veterinarit të zonës se kafsha ka ngordhur.

Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria			Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 35 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës apo pikës grumbulluese të qumështit			35
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së brendshme dhe të jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)			30
		≤ 50.000			10
		> 50.000			8
3	Kapaciteti prodhues: numri i kafshëve në prodhimtari aktive para aplikimit ose numri i fermerëve të kontraktuar për pika grumbulluese	Lopë qumështore	Dele/Dhi qumështore	Pikat grumbulluese	
		≥ 5 < 10 krerë	≥ 50 < 100 krerë	≥ 10 fermerë	5
		≥ 10 krerë	≥ 100 krerë	≥ 10 < 20 fermerë	10
4	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata njëvjeçare* për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës			5
5	Mënyra e mbajtjes pas përfundimit të investimit. Ky	Sistemi i lirë i mbajtjes			10

	kriter vlen vetëm për lopë qumështore. Të tjerët i marrin 10 pikë.	Sistemi i lidhur i mbajtjes	5
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	5
7	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 8
9	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
10	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	5
11	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

*Kontrata njëvjeçare nënkupton kontratën për vitin e aplikimit.

Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritet. Në rast të investimit për depo dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej sipërfaqes ekzistuese apo asaj që do të ngritet, cilado qoftë më e madhe.	≥ 3 ha	55
		≥ 1 ha - < 3 ha	50
		≥ 0.30 ha - < 1 ha	45
		≤ 50.000	10
		> 50.000	8
3	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të vreshtave të reja nëse nuk kanë vreshta ekzistuese, ata i marrin 10 pikë nga ky kriter)	5
4	Punësimi	Llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 8
5	Vendi i investimit	Komuna: Rahovec, Suharekë, Prizren, Gjakovë, Malishevë, Mamushe, Peja, Istog dhe Kline.	5
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
7	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	5
8	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 7: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit të kombinuar, pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 25 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës	25
		b) Përmirësimi i infrastrukturës së brendshme të fermës; ndërtimi i depove për ushqim; trajtimi i plehut organik; dhomë për ruajtje të vezëve; Makineri dhe pajisje bujqësore	20
2	Kapaciteti prodhues: numri i pulave vojse në prodhimtari aktive para aplikimit	≥ 5,000 - < 25,000 pula vojse	15
		≥ 25,000	10
3	Mënyra e mbajtjes së pulave	Sistemi i lirë, në natyrë	15
		Sistemi i lirë, në dysheme	10
		Në kafaz, sipas standardeve të BE-së	5
		≤ 50.000	10
		> 50.000	8
5	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	5
6	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	5
7	Punësimi	do të llogaritet në bazë të tabelës në shtojcën nr. 17	Max. 8
8	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vitet e fundit	10
9	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontraktoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	5
10	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njejtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 euro.
- Përkrahja publike është 60% e shpenzimeve të pranueshme të investimit
- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore dhe 5% për fermerë të rinj (40 vjeç ose më të rinj në momentin e aplikimit).
- Përkrahja maksimale publike për periudhën e zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 101 është 400,000 € për përfitues.

- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartëpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 8: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2018

Sektorët		Vlera në €	% e buxhetit
101.1	Për pemë drufrutore	2,500,000	20.83
Pemët			
101.2	Serra	3,000,000	25.00
Perimet	Depo për ruajtje të perimeve dhe pemëve	500,000	4.17
101.3	Trashja (majmëria) e viçave	2,000,000	16.67
Mishi	Trashja e derrave	300,000	2.50
101.4	Prodhimi i qumështit nga lopët,	2,000,000	16.67
Qumështi	Prodhimi i qumështit nga delet dhe nga dhitë	700,000	5.83
	Investimi në pikat grumbulluese të qumështit	200,000	1.67
101.5	Sektori i rrushit	500,000	4.17
101.6	Sektori i vezëve	300,000	2.50
Gjithsej:		12,000,000	100%

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 9: Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku për 2018
Inputi	Gjithsej:	12,000,000
	101.1. Sektori i pemëve	2,500,000
	101.2. Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)	3,500,000
	101.3. Sektori i mishit	2,300,000
	101.4. Sektori i qumështit	2,900,000
	101.5. Sektori i rrushit	500,000
	101.6. Sektori i vezëve	300,000
Outputi	Numri i përgjithshëm i fermave të përkrahura	387

	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve		75	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave		125	
		101.3. Sektori i mishit		70	
		101.4. Sektori i qumështit		78	
		101.5. Sektori i rrushit		32	
		101.6. Sektori i vezëve		7	
	Vlera e investimeve (€)			17,823,000	
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve		3,712,500	
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave përfshirë patatet		5,197,500	
		101.3. Sektori i mishit		3,415,500	
		101.4. Sektori i qumështit		4,306,500	
		101.5. Sektori i rrushit		745,500	
101.6. Sektori i vezëve		445,500			
Rezultati	Numri i përgjithshëm i fermave me kapacitet të zgjeruar			311	
	Numri i përgjithshëm i fermave të modernizuara që kanë aplikuar pajisje dhe/ose teknologji të re			349	
	Rritja e madhësisë së fermave të përkrahura	Nr. i hektarëve të shtuar me pemë drufrutore		148	
		Numri i m ² me serra të reja		237,566	
		Numri i hektarëve të shtuar me rrush		27	
		Numri i kafshëve të shtuara	Lopë qumështore		520
			Pula vojse		26,471
			Gjedhe për majmëri		854
			Derra për majmëri		323
	Numri i pikave të përkrahura grumbulluese të qumështit			12	
	Depo të reja të pemëve dhe perimeve (tonë/vit)			6,500	
	Numri i fermave që kanë investuar në aktivitetet pas vjeljes (paketim, klasifikim, etiketim etj.)			82	
	Numri i fermave që kanë ndërtuar depot e plehut			44	
Numri i fermave që prodhojnë energji të ripërtërishme			366		
**Ndikimi	Të hyra shtesë (€/vit)			10,341,000	
	Vende të reja të punës me orar të plotë			1076	
	Rritja e produktivitetit të punës, si rritje (në%) e të hyrave shtesë, bruto për çdo vend pune, në fermat e përkrahura			15%	

*Caqet janë vendosur në bazë të buxhetit të parashikuar, prandaj çdo ndryshim i buxhetit do të reflektohet proporcionalisht në indikatorë.

**Vlerësimi të bëhet nga vlerësues të pavarur

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë kalendarike, përveç për projekte që parashohin ndërtim të stallës apo të depos me ç' rast afati i zbatimit është 120 ditë kalendarike nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas afatit të zbatimit, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë.

AZHB mund të zgjasë afatin e zbatimit duke lidhur një aneks-kontratë në përputhje me Ligjin për Marrëdhëniet e Detyrimeve, duke e arsyetuar zgjatjen e afatit me argumente të qëndrueshme, siç është respektimi i periudhave vegetative të bimët, moti i papërshtatshëm për kryerjen e punëve ndërtimore, sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 103: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE NË PËRPUNIMIN DHE TREGTIMIN E PRODHIMEVE BUJQËSORE PËR VITIN 2018

1. BAZA LIGJORE

Ligji nr. 03/1-098 - për bujqësi dhe zhvillim rural, (gazeta zyrtare nr.56/27 korrik 2009);
Ligji nr. 04/1-090 - për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 03/1-098 - për bujqësi dhe zhvillim rural, (gazeta zyrtare nr.28/16 tetor 2012)
Ligji nr. 03/1-016 - për ushqim, (gazeta zyrtare nr.49/25 mars.2009);
Ligji nr. 03/1-029 - për inspeksionin bujqësor, (gazeta zyrtare nr.45/12 janar.2009);
Ligji nr. 02/1-26 - për tokën bujqësore, (gazeta zyrtare nr.13/01 qershor.2007);
Ligji nr. 02/1-8 për verërat, (gazeta zyrtare nr.9/01 shkurt 2007);
Ligji nr. 04/1-019 - për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 02/1-8 - për verërat, (gazeta zyrtare nr.13/1 shtator 2011);
Ligji nr. 04/1-191 - për blegtorinë, (gazeta zyrtare nr.25/08 korrik 2013);
Ligji nr. 02/1-10 - për përkujdesjen ndaj kafshëve, (gazeta zyrtare nr.5/01 tetor 2006);
Ligji nr. 03/1-214 - për vlerësimin e ndikimit në mjedis, (gazeta zyrtare nr.83/29 tetor 2010);
Ligji nr. 03/1-025 - për mbrojtjen e mjedisit, (gazeta zyrtare nr.50/06 prill 2009);
Ligji nr. 04/1-074 - për shërbimet këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural, (gazeta zyrtare nr.04/19 mars 2012);
Ligji nr. 04/1-220 për investime të huaja, (gazeta zyrtare nr.1/09 janar 2014).
Ligji Nr. 04/L-006 Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.02/1-123 për Shoqëritë Tregtare; (Gazeta Zyrtare Nr.06/22korrik 2011).

2. ARSYESHMËRIA

Përkrahja për këtë masë është e përqendruar kryesisht në investime në asetet fizike, me qëllim të rritjes së konkurrueshmërisë në sektorin agro-ushqimor, të ndikojë në zëvendësimin e importit të ushqimit me prodhime vendore me cilësi të lartë dhe një produktivitet të përmirësuar.

Kjo masë do t'i përkrahë investimet në industrinë e përpunimit të ushqimit në katër nënsektorët vijues: përpunim të qumështit dhe prodhimeve të qumështit, përpunim të mishit dhe prodhimeve të mishit, përpunim të frutave dhe perimeve si dhe prodhim të verës. Kjo masë është projektuar për ta plotësuar Masën 101, me synim të rritjes së furnizimit me produkte bujqësore të sigurta dhe pa ndikime negative në mjedis.

Për të konkurruar me sukses në një treg gjithnjë e më të hapur, industria ushqimore ka akoma nevojë për modernizimin e teknologjive dhe përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të sigurisë. Industria ushqimore ka për detyrë të krijojë grumbullim të sigurt, transportim dhe deponim të lëndëve të para, zvogëlim të mbeturinave dhe të garantoj sigurinë e ushqimit.

Nën këtë masë, përparësi u jepet investimeve për zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit që kanë rëndësi të veçantë për furnizimin e tregut vendor me prodhime të sigurta ushqimore dhe për konkurrin të suksesshëm me furnizuesit nga importi. Për të inkurajuar adaptimin e industrisë ushqimore me standardet mjedisore, prioritet u është dhënë investimeve që synojnë trajtimin e mbeturinave, pastrimin e ujit dhe shfrytëzimin efikas të mbetjeve të prodhimit. Investimet e mbështetura në Masën 103 do të kontribuojnë në përmirësimin e situatës së prodhimit bujqësor primar, duke u dhënë përparësi përfituesve që sigurojnë një përqindje të lartë të lëndëve të para me anë të kontratave me fermerët vendorë.

2.1 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË QUMËSHTIT

Industria e përpunimit të qumështit është një nga sektorët kryesorë të industrisë ushqimore në Kosovë dhe vazhdon të jetë ndër sektorët më të mbështetur. Industria e përpunimit të qumështit ka qenë prioritet kryesor në skemat mbështetëse kombëtare dhe në grantet e BE-së përgjatë viteve të fundit. Megjithatë, mbështetja e dhënë ende nuk i ka plotësuar nevojat për mbulim të investimeve të ndërmarrjeve të përpunimit të qumështit në aspektin e përafrimit me standardet e BE-së në fushat e sigurisë ushqimore, mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e investimeve të energjisë së ripërtërishme. Përveç kësaj, sektori i qumështit ka nevojë për investime të konsiderueshme për modernizimin e teknologjive të aplikuara, për ta rritur produktivitetin dhe për t'i ndjekur kërkesat në ndryshim të konsumit. Zinxhirët e mbyllur të ftohjes nga prodhuesi e deri te konsumatori, mjetet e transportit të qumështit me sisteme të ftohjes etj.

Industria e përpunimit të qumështit i ka përqendruar përpjekjet e saj në një gamë të kufizuar të produkteve, kryesisht qumështin dhe produktet e freskëta të qumështit, duke i kushtuar më pak vëmendje djathit, i cili kërkon më shumë njohuri dhe ka një qarkullim të ngadaltë. Disa ndërmarrje të vogla të qumështit kanë futur produkte të reja, të tilla si djath nga qumështi i lopëve, i dhive, i deleve, i buallicave, ajkë e fermentuar, etj.

Janë 43 ndërmarrje¹ që merren me përpunimin dhe paketimin e qumështit të cilat janë të licencuara me kapacitete të ndryshme të instaluara për përpunim dhe të cilat mund të përfitojnë nga kjo masë.

Në këtë grup bëjnë pjesë ndërmarrje të cilat kanë një linjë të plotë të përpunimit të qumështit dhe produkteve të qumështit me një nivel të cilësisë së përafërt me standardet e Bashkimit Evropian (të klasifikuar në kategorinë "A" në aspektin e përputhshmërisë me standardet). Këto ndërmarrje kanë nevojë për investime të mëtejshme teknologjike për ta përmirësuar dhe zgjeruar rrjetin e tyre të furnizimit me lëndë të parë të qumështit, që në mënyrë efikase ta përdorin kapacitetin e prodhimit, për ta forcuar aftësinë e tyre konkurruese dhe për t'i përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Këto ndërmarrje i shfrytëzojnë kapacitetet e tyre prodhuese vetëm pjesërisht. Njësitë më të vogla të përpunimit të qumështit përdorin

tashmë një pjesë të mirë të kapacitetit të instaluar të tyre. Disa prej ndërmarrjeve janë duke përdorur mbi 50% të kapacitetit të tyre prodhues. Përmes granteve të BE-së dhe projekteve të mbështetura nga donatorët, disa prej tyre u ndihmuan për të zhvilluar aftësitë dhe strategjitë e marketingut, për të promovuar produkte të reja dhe për ta përmirësuar sigurinë ushqimore. Ato kanë nevojë për mbështetje të mëtejme në linjat e prodhimit, me qëllim të diversifikimit të prodhimeve, rritjes së produktivitetit, zgjerimit dhe për të përmirësuar cilësinë dhe standardet e sigurisë së ushqimit.

Bazuar në shkallën e rrezikshmërisë së cilësisë së ushqimit të këtyre ndërmarrjeve të regjistruara nga ana e AUV-it, për vitin 2017 rezulton se në kategorinë "A" janë sistemuar 3 ndërmarrje përpunuese, në kategorinë "B" 19, në kategorinë "C" 19 dhe në kategorinë "D", e cila tregon shkallën më të lartë të rrezikut janë sistemuar vetëm 2 ndërmarrje.

2.2 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË MISHIT

2.2.1 Ndërmarrjet për përpunim të mishit

Industria e përpunimit të mishit në Kosovë është rritur ndjeshëm në vitet e fundit, por ende karakterizohet nga një numër i kufizuar i produkteve të ofruara.

Aktualisht në Kosovë janë të regjistruara dhe të licencuara 59 ndërmarrje për përpunimin e mishit, të cilat ndahen në tri kategori: 5 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej 20 ton /ditë ose më shumë, 1 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej më shumë se 5 dhe më pak se 20 ton/ditë dhe 53 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej 5 tonë/ditë ose më pak, me nivele të ndryshme të përputhshmërisë për sa i përket kërkesave të sigurisë dhe cilësisë. Nga 59 ndërmarrje të përpunimit të mishit, 5 prej tyre janë klasifikuar në kategorinë "A", 19 në kategorinë "B", 32 në kategorinë "C" dhe 3 në kategorinë "D". Kjo masë do t'i mbështesë ndërmarrjet ekzistuese të përpunimit për të rritur sigurinë e ushqimit, për të mbrojtur mjedisin, për të zbatuar kërkesat e kontrollit të cilësisë, për të zgjeruar llojlojshmërinë e produkteve, futjen e teknologjive të reja të prodhimit dhe të produkteve të reja, si dhe për të investuar në projekte për prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

2.3 SEKTORI I PËRPUNIMIT TË PEMËVE DHE PERIMEVE

Pemëtaria konsiderohet si sektor me prioritet të lartë, edhe pse ende karakterizohet me import të lartë për të mbuluar kërkesën vendore. Megjithatë, trendi i fundit tregon që sektori i pemëve po zhvillohet shpejtë. Qëllimi është që të zëvendësohet importi i lartë i pemëve dhe prodhimeve të pemëve me prodhim vendor. Zinxhirit të vlerave të prodhimit dhe përpunimit të pemëve i mungojnë standardet e cilësisë dhe si pasojë e kësaj mungon homogjeniteti i prodhimeve pasi

që prodhimet në masë të madhe nuk klasifikohen sipas klasave të cilësisë. Kjo gjithashtu ndikon që shitësit me shumicë të blejnë prodhime të importuara.

Viteve të fundit, prodhimi i pemëve ka pasur një rritje si rezultat i shtimit të sipërfaqes dhe rendimenteve. Kosova vazhdon të importojë një sasi të konsiderueshme të pemëve të freskëta, pemëve të thara dhe të përpunuara (kryesisht në formë të konservave dhe lëngjeve). Sektori i përpunimit të pemëve kryesisht është i fokusuar në përpunimin e tyre. .

Kosova ka një traditë të gjatë në përpunimin e perimeve, si një pjesë integrale e zinxhirit të ushqimit të çdo familjeje. Është vlerësuar se një sasi e konsiderueshme e perimeve të përpunuara janë duke u prodhuar në shtëpi dhe për konsum vetanak. Kapaciteti i përpunimit në Kosovë, së paku në aspektin e kapaciteteve përpunuese, në masë të madhe e kalon kapacitetin e prodhimit. Edhe pse sektori është i fragmentuar në përgjithësi, disa nga pjesëmarrësit kryesorë mbulojnë një pjesë të konsiderueshme të tregut.

Në vitet e fundit, përpunuesit e pemëve dhe perimeve kanë filluar të prodhojnë produkte të tilla si reçel frutash, sallata të ndryshme, turshi, lëngje, perime të konservuara, marmelatë, ajvar, etj. Kapaciteti i tharjes është i kufizuar, ndërsa ky sistem është duke u përdorur kryesisht për bimët mjekësore dhe ato aromatike. Qëllimi kryesor i kësaj mase është që të gjitha ndërmarrjet e përpunimit të pemëve dhe perimeve të fokusohen në përmirësimin e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit dhe në reduktimin e humbjeve në procesin e përpunimit.

Sistemet e sigurisë ushqimore aplikohen në një numër të kufizuar të ndërmarrjeve. Përfshirja e sistemeve të sigurisë ushqimore kërkon investime në përmirësimin e teknologjisë dhe përmirësimin e kushteve në objektet e prodhimit, si dhe investime në pajisje të kontrollit të kualitetit dhe sisteme të IT-së. Rritja e kapacitetit të deponimit është e nevojshme për përmirësimin e tregut të prodhimeve të hortikulturës dhe patates. Është evidente nevoja për linja të klasifikimit, kategorizimit dhe paketimit, për ta rritur cilësinë e produktit përfundimtar dhe për ta përmirësuar konkurrueshmërinë e sektorit ndaj importeve. Objektet e duhura të pasvjeljes dhe zinxhiri për ftohje janë të një rëndësie të madhe për cilësinë në zinxhirin e vlerës së perimeve. Kërkesat dhe nevojat për objekte të deponimit me sisteme të ftohjes janë në rritje, por ende tejet të kufizuara dhe të përqendruara në disa fusha dhe niveli i arritjes së standardeve të cilësisë ka nevojë për përmirësim. Prandaj, kjo masë mbështet edhe përmirësimin dhe trajtimin e pas vjeljes dhe ruajtjen e lëndës së parë.

2.4 SEKTORI I PRODHIMIT TË VERËS

MBPZHR ka licencuar 25 kompani prodhuese të verës dhe të prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera. Tri veraritë më të mëdha përfaqësojnë përafërsisht 90% të kapacitetit të përgjithshëm të prodhimit në këtë sektor, ndërsa veraritë tjera u takojnë prodhuesve të vegjël, disa prej tyre me potencial të mirë për eksport. Po ashtu, ekzistojnë edhe prodhuesit shtëpiak të verës dhe

pijeve të forta alkoolike, të cilët në mungesë të mundësive materiale për pajisje, tanqe, infrastrukturë dhe kushte higjienike-sanitare, nuk janë të licencuar nga MBPZHR.

Nësektori i verës ka nevojë për mbështetje, me qëllim të përmirësimit në zbatimin e praktikave më të mira teknologjike. Orientimi aktual i kompanive është tregu i Bashkimit Evropian, i cili është sfidues dhe kërkon ngritjen e cilësisë së verës së prodhuar. Në eksportin e tanishëm mbizotëron tregtimi "refuz" i verës, gjë që nuk ka krijuar një rentabilitet të lartë për kompanitë prodhuese të verës.

Kjo masë ka për qëllim mbështetjen e kompanive prodhuese të verës dhe prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera, të regjistruara në regjistrin e prodhuesve dhe të licencuara nga MBPZHR.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit, përmes rritjes së produktivitetit dhe futjes së teknologjive dhe produkteve të reja;
- Rritja e sigurisë dhe cilësisë së produkteve;
- Përkrahja e ndërmarrjeve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikën e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshëve dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Forcimi i lidhjeve me prodhimin primar;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

3.1.1 PËRPUNIMI I QUMËSHTIT

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e qumështit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Modernizimi i linjave të përpunimit të qumështit dhe objekteve të tjera përcjellëse;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e qumështit;
- Përmirësimi i marketingut të qumështit dhe prodhimeve të tij;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

3.1.2 PËRPUNIMI I MISHIT

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e mishit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Futja e linjave të reja të përpunimit të mishit;

- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e mishit;
-
- Përmirësimi i marketingut të mishit dhe produkteve të mishit;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.

3.1.3 PËRPUNIMI I PEMËVE, PERIMEVE DHE PRODHIMI I VERËS

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së (higjiena, siguria ushqimore, cilësia, etj.);
- Përmirësimi i teknologjisë së përpunimit, si dhe modernizimi i objekteve të tjera përcjellëse (depot ruajtëse / ftohëse) duke futur pajisje / teknologji të reja;
- Diversifikimi i prodhimeve;
- Përmirësimi i marketingut;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 "Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore" dhe
- Masa 302 "Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve"

Deri më tani një mbështetje e konsiderueshme është ofruar përmes skemave kombëtare dhe granteve të BE-së për industrinë e përpunimit. Zbatimi i kësaj mase do të bashkërendohet me burime të tjera të mbështetjes, duke pasur parasysh kritere të forta të ndarjes, të cilat do të krijohen gjatë programimit dhe zbatimit të PBZHR-së.

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARË

Përfitues mund të jenë ndërmarrjet e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhuesit e verës, të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës, së paku dy vite në nën sektorin përkatës.. Në sektorin e verës, aplikuesit duhet të jenë të regjistruar edhe në Regjistrin e Prodhuësve të Verës në Kosovë.

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës

6.1. LLOJET E NDËRMARRJEVE TË PËRKRAHURA

Nga kjo mase perkrahen ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, të përcaktuara në bazë të LIGJI NR. 04/L-220 PËR INVESTIME TË HUAJA, (GAZETA ZYRTARE NR.1/09 JANAR 2014).

6.2. STANDARDET KOMBËTARE

Te gjithë përfituesit e kësaj mase, te poentuar per investime ne HACCP dhe ISO 22000 , në fund të investimit duhet të kenë përfunduar ose të jenë në proces të certifikimit me standardin HACCP dhe / ose standardin ISO 22000. Dëshmia zyrtare e certifikimit të suksesshëm duhet të prezantohet në AZHB jo më vonë se 12 muaj pas përfundimit të projektit.

6.3. QËNDRUESHMËRIA EKONOMIKE E NDËRMARRJES

Të gjithë aplikuesit duhet të paraqesin një plan biznesi, në përputhje me modelin e kërkuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Aplikuesi duhet të demonstrojë në planin e biznesit qëndrueshmërinë ekonomike të ndërmarrjes në fund të realizimit të projektit. Ndërmarrja duhet të demonstrojë se ajo mund t'i kryejë detyrimet dhe borxhet rregullisht, pa vënë në rrezik funksionimin normal të ndërmarrjes. Në rast të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit, aplikuesit duhet ta dorëzojnë edhe projektin teknik të planit të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit.

Modeli për planin e biznesit dhe udhëzimet për përgatitjen e tij do të jenë pjesë e formularit të aplikimit, të publikuar në ueb faqet e AZHB dhe MBPZHR.

6.4. KRITERET E TJERA TË PRANUESHMËRISË

Në rastin e projekteve të ndërtimit / renovimit / zgjerimit, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet t'i dorëzojnë:

- Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
 - Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit
 - Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
 - Kopjen e skicave të objektit,
 - Paralogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;
- Pëlqimin nga organi kompetent (Komuna) për leje të ndërtimit, në rastet e projekteve të ndërtimit / zgjerimit, por jo në rastet e projekteve të rinovimit

Ndërsa, para kërkesës për pagesë në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, duhet ta dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent (Komuna). Leja nuk kërkohet për projektet e rinovimit;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse është paraparë me ligj;

- Perfituesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore, tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2018 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin;
- Përfituesi i cili ka aplikuar në MBPZHR / AZHB dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse;
- Të gjithë përfituesit, të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe të dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga duke filluar së paku nga muaji i fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të obliguar ti mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 5 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

7.1 Nën sektorët e përpunimit të qumështit dhe të mishit

Te gjithë aplikuesit duhet te jen te regjistruara ne Agjencinë e Regjistrimit te Bizneseve te Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës se paku dy vite para datës se aplikimit, dhe i aprovuar nga AUV se paku dy vite para datës se aplikimit.

Ndërmarrjet duhet te janë te kategorizuara si me poshtë:

- Kategoria "A" = shkallë e ultë e rrezikut
- Kategoria "B" = shkalle e mesme e rrezikut
- Kategoria "C" = shkalla e lartë e rrezikut
- Kategoria "D" = shkallë shumë e lartë e rrezikut

Aplikusit e kategorisë "A" dhe "B" nuk janë të pranueshëm në rast të ndërtimit të objektit të ri. Janë të pranueshëm në rast të rinovimit dhe zgjerimit të objektit ekzistues dhe investimet ne pajisje.

Aplikuesit e kategorisë "C" janë të pranueshëm për ndërtim të ri me kusht të mbylljes së objektit ekzistues ose rinovimit, zgjerimit të objektit ekzistues.

Aplikuesit e Kategorisë "D" janë të pranueshëm vetëm në rast të ndërtimit të objektit të ri dhe mbylljes së objektit ekzistues. Këta aplikuesë mund të aplikojnë edhe në pajisje dhe në investime të tjera.

7.2 Nën sektorët e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

Të gjithë aplikuesit duhet të jenë të regjistruar në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës së paku dy vjet para datës së aplikimit, dhe i regjistruar nga AUV se paku 2 vite para datës së aplikimit

Në rast të investimit në qendra të reja grumbulluese dhe paketuese, kapaciteti minimal i ruajtjes duhet të jetë së paku 1000 m³ të prodhimit. Në rast të zgjerimit të objektit ekzistues ky objekt duhet të ketë kapacitet minimal prej 500 m³, ndërsa objekti i zgjeruar duhet të arrijë kapacitetin minimal 1000 m³.

7.3 Nën sektori i prodhimit të verës

Të drejtë aplikimi kanë ndërmarrjet e regjistruara në Regjistrin e Prodhuesve të Verës dhe Agjensin për regjistrimin e bizneseve të Kosovës si dhe të ketë përvoja se paku 2 vite para datës së aplikimit, prodhuesit e verës duhet që së paku 50% të lëndës së parë (rrushit) të sigurojnë nga prodhuesit e tjerë (jo prodhim vetanak). Ky kriter nuk vlen për prodhuesit e verës që kanë në pronësi mbi 50 ha me vreshta. Aplikuesit duhet të dëshmojnë se e kanë deklaruar prodhimin vjetor të verës dhe të stokeve të ngelura.

8. INVESTIMET E PRANUESHME

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve;
- Blerja e makinerive dhe pajisjeve të reja, duke përfshirë programe kompjuterike të nevojshme për funksionimin e linjave të prodhimit apo funksioneve të tjera primare që ndërlidhen me aktivitetet kryesore të ndërmarrjes;
- Të pranueshme janë investimet në nënsektorët e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhimit të verës, përfshirë edhe shpenzimet e marketingut për promovimin e tyre;
- Shpenzimet e pranueshme të marketingut për të gjitha nënmasat e Masës 103 janë: përgatitja dhe shtypja e katalogëve, fletëpalosjeve, broshurave, posterëve, etj., për promovim të produkteve, por jo edhe për shpërndarje të tyre. Po ashtu, shpenzime të pranueshme të marketingut janë edhe prodhimi i audio dhe video-spotëve promovuese, por jo edhe shpërndarja e tyre mediale;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për marketing është e kufizuar në 5% të totalit të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 10,000 €;
- Shpenzimet e tjera të ndërlidhura me projektin, siç janë: shpenzimet për arkitekt, për inxhinier dhe shpenzimet për studime parapake, si dhe nxjerrja e dokumenteve dhe lejeve

relevante janë të pranueshme deri në 7% të shpenzimeve të pranueshme por jo më shumë se 15,000 €, kurse shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit janë të pranueshme deri në 3% të shpenzimeve të pranueshme për projekt, por jo më shumë se 5,000 €;

- Shpenzimet administrative, edhe pse ndodhin para nënshkrimit të kontratës, janë të pranueshme vetëm në qoftë se projekti është përzgjedhur dhe është kontraktuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë.

8.1. INVESTIMET E PRANUESHME PËR NËNSEKTORË

8.1.1 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të qumështit

- Investimet në rinovim / zgjerim dhe të qumështoreve;
- Investimet në ndërtim të qumështoreve të reja të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë "C" ose "D";
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet në mjete transportuese të specializuara;
- Investimet në pajisje për prodhime të reja dhe paketime moderne;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet në pajisje për ftohje;

8.1.2 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të mishit

8.1.2. Njësitë për përpunimin e mishit

- Investimet në rinovim / zgjerim të objekteve ekzistuese, përfshirë depot ftohëse bashkë me pajisje;
- Investimet në ndërtim të objekteve të reja për përpunim për ndërmarrjet të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë "C" ose "D";
- Investimet në pajisje për përpunim të mishit;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontroll të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Investimet për pajisje për ftohje dhe ngrirje për ruajtjen e prodhimeve të gatshme;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.3 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

- Investimet në ndërtim, zgjerim, rinovim të objekteve për përpunim;
- Investimet në linja për konservim / pasterizim të pemëve dhe perimeve;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në objekte dhe pajisje për trajtim pas vjeljes, për tharje, për klasifikim dhe për deponim;
- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, mbështjellësit dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në pajisje për zinxhirin ftohës, duke përfshirë depo për ftohje dhe ngrirje, tunele të ngrirjes, mjete transportuese me frigorifer dhe pajisje të tjera të nevojshme për të siguruar vazhdimësinë në zinxhirin e ftohjes;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontrollë të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme, me ftohje dhe pa ftohje;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.4 Investimet e pranueshme për nënmasën e prodhimit të verës

- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve për prodhimin dhe përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000);
- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, ambalazhës dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet për pajisje dhe aparatura për kontrollë të cilësisë së verës, përfshirë laboratorët përkatës;
- Pajisje të TI-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim të prodhimit të verës;

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES

Tabela 1: Nënmasa e përpunimit të qumështit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP dhe / ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
	Ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuara me HACCP dhe / ose ISO 22000	40
2.	Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Shitjet e aplikuesit gjatë vitit 2017 si më poshtë: ≥ 200,000 € - < 2,000,000 € - 10 pikë ≥ 2,000,000 € - < 5,000,000 € - 7 pikë ≥ 5,000,000 € - 5 pikë	Max. 10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10
5.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
6.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e pergjithshme e deklarimeve dhe transakcioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 2: Nënmasa e përpunimit të mishit

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Ndërmarrjet që aplikojnë për certifikim me HACCP dhe / ose ISO 22000, të cilat specifikojnë investimet e nevojshme për certifikimin me këto standarde	35
	Ndërmarrjet që janë plotësisht të certifikuara me HACCP dhe / ose ISO 22000	40
2.	Për përpunuesit e mishit Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
3.	Së paku 30% e lëndës së parë (mish) të përdorur është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me thertore. .	10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10
5.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara.	10

6.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripertëritshme	5
7.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
8.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Tabela 3: Nënmasa e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1*		45
	1.a) Investimi në ndërtim të objektit të ri (fabrik për përpunim dhe/ ose depo për ruajtje)	
	1.b) Investimet në renovim dhe /ose zgjerim të objekteve eksistuese	40
	1.c) Makina dhe pajisje	35
2.	Investime që mundësojnë diversifikimin e prodhimit me së paku dy produkte të reja	10
4.	Së paku 80% e lëndës së parë që përpunohet është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerët, sasinë e pranuar	5
5.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR-ja në dy vitet e fundit	15
6.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujrave të shkarkuara	5
7.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripertëritshme	5
8.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
9.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK.	5
GJITHSEJ		100

Ne raste të investimeve edhe nën pikën 1a,1b dhe 1c, pikët llogariten nga investimi në pjesën më të madhe të mjeteve (investimit)

Tabela 4: Nënmasa e prodhimit të verës

Nr.	Kriteret e përzgjedhjes	Pikët
1.	Investimet në linja të prodhimit për verën në shishe, përfshirë për verën e shkumëzuar	40

2.	Investimet në objekte dhe / apo pajisje të ruajtjes. Kujdes: Pikët nga ky kriter do të llogariten me kusht që së paku 25% e investimit të përgjithshëm i është dedikuar investimit sipas këtij kriteri	30
3.	Së paku 80% e rrushit që përpunohet është nga prodhimi vendor. Kjo duhet të dëshmohet përmes sasisë së rrushit prodhuar nga vet aplikuesi dhe / apo kontratave me fermerët, dhe sasinë e pranuar	10
4.	Aplikuesi nuk ka përfituar grante nga MBPZHR në dy vitet e fundit	10
5.	Se paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme	5
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 3 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	Max. 10
7.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 viteve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
GJITHSEJ		100

Vërejtje për të gjitha nënmasat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 30,000 €;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 400,000 €;
- Përkrahja publike është 50% e shpenzimeve të pranueshme të investimit;
- Pagesa për Masën 103 bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhanien prej 50% e përkrahjes publike.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet për periudhën kohore aq sa zgjatë periudha e implementimit të projektit. Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për bujqësi dhe zhvillim rural 2014-2020 për Masën 103 është 800.000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 13: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nën masave:

Nën masa	Vlera ne €	% e buxhetit
103.1 Qumështi	1,000,000 €	25
103.2 Mishi	1,000,000 €	25
103.3 Pemët dhe perimet	1,200,000 €	30
103.4 Vera	800,000 €	20
Totali	4,000,000 €	100%

12. INDIKATORET E PROGRAMIT

Tabela 14: Treguesit e monitorimit

Lloji i Treguesve	Treguesit	Qëllimi 2018	
Të hyrat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	4,000,000	
	103.1. Përpunimi i qumështit	1,000,000	
	103.2. Përpunimi i mishit	1,000,000	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	2,000,000	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	1,200,000
		103.3.2. Prodhimi i verës	800,000
Outputi	Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të përkrahura	34	
	103.1. Përpunimi i qumështit	6	
	103.2. Përpunimi i mishit	8	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	20	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	14
		103.3.2. Prodhimi i verës	6
	Vlera e përgjithshme i investimeve (€)	9,000,000	
	Nga e cila	Në kapitalin fizik	8,370,000
	Në marketing	630,000	

	103.1. Përpunimi i qumështit	1,650,000
	103.2. Përpunimi i mishit	2,310,000
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	6,160,000
	Nga e cila	
	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe i perimeve	3,300,000
	103.3.2. Verërat	1,320,000
Rezultatet	Numri i ndërmarrjeve me standarde të përmirësuara në përputhje me standardet kombëtare dhe të BE-së në sigurinë e ushqimit/ mirëqenien e kafshëve/ mjedisit	27
	Numri i ndërmarrjeve të modernizuara duke përfshirë prodhime të reja dhe/ose teknika të reja të prodhimit	32
	Numri i ndërmarrjeve me marketing të përmirësuar	27
	Numri i konsoliduar i fermerëve në bazë të marrëdhënieve kontraktuese	27
	Numri i ndërmarrjeve që përfshijnë dhe përmirësojnë trajtimin e mbeturinave dhe menaxhimin e tyre	6
	Numri i ndërmarrjeve që prodhojnë energji të ripërtërishme	2
Ndikimi	Rritja ekonomike – si shtesë neto e vlerës bruto të shtuar në ndërmarrjet e mbështetura	15%
	Krijimi i vendeve të punës – nga numri i përgjithshëm bruto si shtesë e Kohës së Plot Ekuivalente (KPE) e krijimit të vendeve të punës në ndërmarrjet e mbështetura	100
	Produktiviteti i punës si ndryshim - Bruto Vlera e Shtuar BVSH për KPE të punës në ndërmarrjet e mbështetura	15%

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 10 muaj nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas kësaj periudhe, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e zbatimit për më së shumti 2 muaj, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 302: DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr. Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr. 04/L-090 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimit Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
Ligji Nr. 03/L-016 - Për Ushqim, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 Mars 2009)
Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksion Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar 2009)
Ligji Nr. 04/L-085 - Për Bujqësi Organike, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
Ligji Nr. 02/L-111 - Për Bletari, (Gazeta Zyrtare Nr.35/15 Gusht.2008)
Ligji Nr.02/L-8 - Për Verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.9/01 Shkurt 2007).
Ligji Nr.04/L-019 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.02/L-8 për Verërat (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Shtator 2011).
Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007).
Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013).
Ligji Nr. 2003/3 - Për Pyjet e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.34/01 Gusht 2008);
Ligji Nr.03/L-153 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.2003/03 për Pyjet e Kosovës (Gazeta Zyrtare Nr.67/29 Mars 2010).
Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural ; (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012).
Ligji Nr. 04/L-220 Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji Nr. 04/L-006 Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.02/l-123 për Shoqëritë Tregtare; (Gazeta Zyrtare Nr.06/22 korrik 2011).
Ligji Nr. 2004/44 Për zejtarë datë 27 shtator 2004

2. ARSYESHMËRIA

Zonat rurale kanë një rëndësi të madhe për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe paraqesin potencial për diversifikimin e aktiviteteve ekonomike, për krijimin e vendeve të punës dhe krijimin e të hyrave shtesë.

Ekonomia e Kosovës ballafaqohet me shkallë të lartë të papunësisë. Shkalla e papunësisë në vitin 2015 ishte rreth 30% e popullësisë aktive.³ Papunësia është më e shprehur te gratë dhe te të rinjtë, sidomos në zonat rurale. Kushtet e jetës në zonat rurale janë më të vështira, prandaj është evidente shpërngulja e vazhdueshme drejt zonave urbane.

Problemet kryesore me të cilat ballafaqohen njerëzit në zonat rurale janë:

- Mungesa e vendeve të punës;
- Migrimi i rinisë;
- Varësia e lartë nga punësimi në bujqësi;
- Mungesa e shërbimeve cilësore në zonat rurale.

Masa 302 "Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve" synon krijimin e vendeve të reja të punës dhe ruajtjen e atyre ekzistuese. Përkrahja në diversifikimin e aktiviteteve ekonomik do të ndihmonte në uljen e varfërisë dhe përmirësimin e kushteve të jetesës në zonat rurale.

Në pajtim me përfundimet e analizës sektoriale për diversifikimin e ekonomisë rurale në Kosovë, diversifikimi i aktiviteteve ekonomike në zonat rurale shihet si një perspektivë afatgjate për zhvillimin e ekonomisë rurale dhe një mënyrë e përshtatshme për krijimin e punësimit të qëndrueshëm në zonat rurale.

Masa 302 "Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve" mbështet edhe aktivitetet jobujqësore dhe një varg aktiviteteve të tjera që i ofrojnë shërbime popullatës në zonat rurale. Në kuadër të masës, përparësi do të i jepet projekteve të realizuara në zonat malore, të propozuara nga femrat ndërmarrëse, fermerët e rinj dhe projekteve që do të krijojnë vende të reja të punës në zona rurale.

Prioritet shtesë do t'u jepet projekteve të rekomanduara nga Grupet Lokale të Veprimit (GLV).

Kjo masë përbëhet nga këto nën masa:

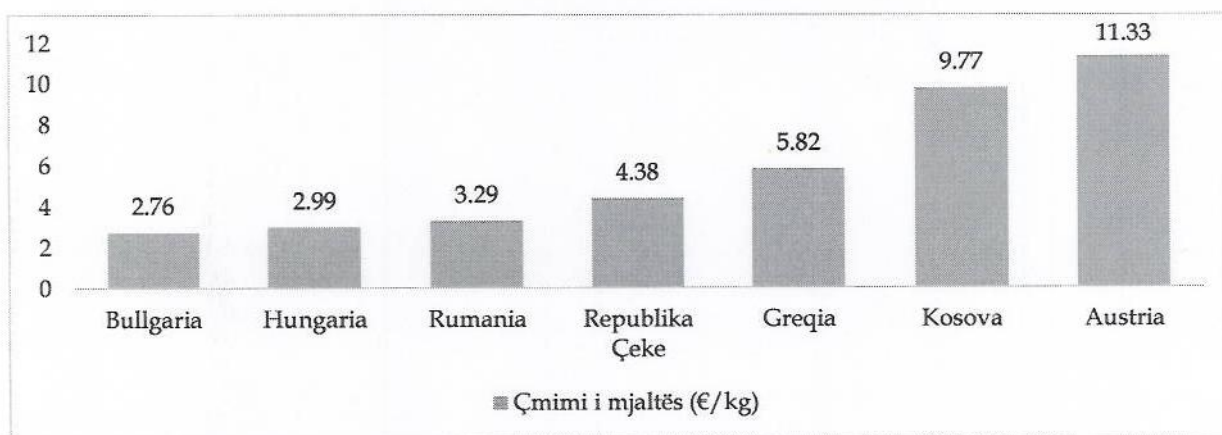
302.1. - Prodhimi i mjaltit

³Raporti i Gjellbër 2015

Kushtete e përshtatëshme për zhvillimin e bletarisë, e bëjnë sektorin e prodhimit të mjaltit dhe produkteve të tjera të bletarisë të shihet si një mundësi për zhvillimin e bizneseve të vogla dhe të qëndrueshme në zona rurale.

Në Kosovë vërehet një tendencë në rritje e prodhimit të mjaltit, por nevojat për mjaltën dhe produktete e mjaltit në Kosovë ende janë larg plotësimit të nevojave.

Sipas "Analizës së tregut të mjaltit" të botuar mars 2017 nga DAESB tregon se në Kosovë gjatë vitit 2015 prodhimtaria vendore ka qenë 2,120 tonë, në krahasim me vitin 2014 gjatë të cilit sasia e prodhuar ka qenë 1,568 tonë. Megjithatë në Kosovë ka rritje të prodhimit të mjaltit dhe produkteve të mjaltit, çmimi i mjaltit është shumë më i lartë se në shumë shtetet tjera të regjionit dhe të BE-s

Burimi: MBPZHR-DAESB 2017

Konsumi i mjaltit në Kosovë vlerësohet të jetë më i ulëti në Evropë, një ndër arsytet është edhe çmimi shumë i lartë në krahasim me shtetet në regjion si dhe kushtet e vështira ekonomike të popullsisë për blerjen e mjaltës me këto çmime.

Duke marrë parasysh të gjitha këto si dhe intresimin për të investuar në këtë sektor (numri i aplikacioneve shumë të madh)

2017 - 189 aplikues - përfitues të mundeshme 32

2016 - 211 aplikues - përfitues - 56

2015 - 244 aplikues - përfitues - 57

Propozojm që në vitin 2018 të rritet buxheti për mbështetjen e sektorit të mjaltit prej 500.000 euro në 600,000.000 euro.

302.2. - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare⁴

302.3. - Zhvillimi i aktiviteteve artizanale⁵

⁴perimet, frutat, erëzat, , qumështi, mushti, vera, rakia nga rrushi dhe nga fruta të tjerë, prodhimi i uthullës, përpunimi i brumërave;

302.4. - Zhvillimi i turizmit rural

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe ruajtja e tyre nëpërmjet diversifikimit;
- Krijimi i kushteve të përshtatshme për parandalimin e shpërnguljes së popullatës së zonave rurale dhe zonave malore;
- Zhvillimi i qëndrueshëm i zonave rurale;

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

- Rritja e të ardhurave të popullatës në zona rurale;
- Zhvillimi i ndërmarrjeve mikro dhe të vogla duke u bazuar në burimet lokale;
- Ruajtja dhe zhvillimi i aktiviteteve artizanale tradicionale;
- Zhvillimi i turizmit rural.

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 "Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore";
- Masa 103 "Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore" dhe
- Masa 303 "Përgatitja dhe zbatimi i strategjive për zhvillim lokal - LEADER"

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTAR

Përfituesit përfundimtar në këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermës. Ligji Nr. 04/L-220 Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).

- Mikrondërmarrja duhet të ketë të punësuar deri nëntë (9) punëtorë;
- Ndërmarrja e vogël duhet të ketë të punësuar prej dhjetë (10) deri dyzet nëntë (49) punëtorë;
- GLV - si përfitues (të akredituara nga Ministria)

⁵ përpunimi i tekstit, i lëkurës, i leshit; përpunimi i metaleve; përpunimi i drurit; punët e dorës, si përgatitja e kostumeve tradicionale; thurja e veshmbathjeve tradicionale; prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura; qëndisja / thurja e qilimave dhe sixhadeve; përgatitja e bizhuterive të ndryshme dhe aktivitetet e tjera që janë punë artizanale;

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës;
- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë mbi 18 vjeç, por jo më i vjetër se 65 vjeç;
- Aplikuesit duhet ta dorëzojnë aplikacionin me të gjitha dokumentet e kërkuara në listën e dokumenteve të kërkuara dhe të paraqitura në Udhëzuesin për Aplikues;
- Investimi duhet të kryhet në zona rurale apo zona malore (sipas përkufizimit të MBPZHR-së);
- Aplikuesit duhet ta kenë të kryer së paku shkollimin e detyrueshme (8 ose 9 vjeçar).
- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar) (në rast të personit juridik kjo vlen për pronarin / personin e autorizuar);
- Fleta poseduese dhe kopia e planit obligative për të gjithë aplikues (për vendin e investimit);
- Aplikuesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore dhe atë, personat fizik tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;
- Aplikuesit nuk duhet të kenë obligime financiare ndaj MBPZHR;
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë pesë vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim sipas modelit të AZHB-së . Projekt-propozimi për nënmasën e turizmit rural është i veçantë;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit të AZHB-së. Plani i biznesit për nën masën e turizmit rural është i veçantë;
- Modelet për projekt-propozim për planin e biznesit do të publikohet në uebfaqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB) dhe MBPZHR dhe do të jenë në dispozicion për të gjithë aplikuesit;
- Të gjithë përfituesit, të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe të dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga duke filluar së paku nga muaji i fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të obliguar ti mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 5 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2018 nuk bënë të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do

të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen ndëshkimet në përputhje me ligjin;

- Përfituesi i cili ka aplikuar në MBPZHR / AZHB dhe institucione tjera publike apo në zyrën e BE-së në Kosovë dhe projekti i tij përzgjidhet për financim nga ndonjëri prej institucioneve, duhet menjëherë të informojë MBPZHR / AZHB apo institucionet tjera përkatëse;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB-ën.
- Aplikuesi mund të aplikojë vetëm me një projekt brenda vitit.
- Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 302 është 150,000€ për përfitues.

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit / renovim me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:

- Kopjen e skicave;
- Parallogarin e shpenzimeve për materiale dhe për punë;
- Fleta poseduese dhe kopia e planit obligative për të gjithë aplikues;
- Nëse toka mirret me qira - kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet për parcelën ose objektin ku do të bëhet ndërtim / zgjerim / renovim kurse për projektet që nuk parashohin ndërtim / zgjerim / renovim në pronë të huaj, mjafton kontrata e noterizuar e qiramarrjes për 5 vjet;

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit para kërkesës për pagesë në AZHB, përfituesit potencial duhet të dorëzojnë:

- Lejen ndërtimore nga komuna, në rast të ndërtimeve / zgjerimi që janë mbi 10 m²;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me Ligj;
- Në rast të ndërtimit / zgjerimit në hapësirat e parqeve nacionale kërkohet edhe pëlqimi nga MMPH.

Për nën masën 302.4, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë përfituesit potencial të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore.

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

7.1 Prodhimi i mjaltit

Aplikuesit duhet:

- Të kenë së paku 50 shoqëri (koshere) bletësh.

7.2 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

- Në rast të prodhimit të verës dhe rakisë, aplikuesit duhet të posedojnë më pak së tre (3) hektarë vreshta / pemishte;
- Në rast të përpunimit të qumështit, kapaciteti përpunues i aplikuesve nuk duhet të tejkalojë 500 litra në ditë;

7.3 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

Nuk ka kritere të veçanta

7.4 Zhvillimi i turizmit rural

Aplikuesit duhet:

- Të dëshmojnë se objekti që do të rinovohet /zgjerohet duhet t'i përshtatet stilit përkatës (tradicional) të zonës rurale.
- Të mbështetet me fotografi për ekzistimin e atij objekti me pamje tradicionale (në kohën e aplikimit);
- Përfituesit të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë përfituesit potencial, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria përkatëse e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore;
- Aplikuesi në momentin e aplikimit duhet ta dorëzojë projektin ideor të përgatitur nga arkitekti, të përshtatur pamjes së objektit siç është paraqitur në fotografi;
- Në rast të projekteve me bujtinë, në fund të investimit objekti duhet të ketë jo më pak se 5 shtretër dhe jo më shumë se 20 shtretër;
- Numri i ulëseve për ofrimin e shërbimeve të ushqimit jo më shumë se 50 ulëse.
- Në rast të investimeve në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural dhe kur këto shtigje kalojnë nëpër pronë private, me rastin e aplikimit duhet të sillen pëlqimi i noterizuar i pronarëve të pronave nëpër të cilat kalon ky shteg;

8. INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 302, të paraqitur si Shtojcë nr 8 të udhëzuesit për aplikues.
- Shpenzimet maksimale të pranueshme për promovim nuk mund të kalojnë 10% të vlerës së gjithmbarshme të investimeve të pranueshme. Investimet për promovimin e produkteve të prodhuara dhe të përpunuara janë: materialet promovuese, pagesat për pjesëmarrje në panairët lokale / kombëtare, ueb faqja, etj.

- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt - propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme;
- Në rast të investimeve që parashohin ndërtim / zgjerim të objekteve, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

8.1 INVESTIMET E PRANUESHME SIPAS NËNMASAVE

8.1.1 Prodhimi i mjaltit

- Blerja e koshereve pa bletë;
- Blerja e makinerisë dhe pajisjeve për prodhimin dhe përpunimin e mjaltit;
- Rimorkio të specializuara për bartjen e koshereve, vetëm për aplikuesit me mbi 100 koshere;
- Investimet në pajisje për nxjerrjen e produkteve të bletës;
- Investimet në pajisje për kultivimin e mëmave;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i dhomës së mjaltit;
- Blerja e pajisjeve laboratorike për analizim të produkteve të bletëve;
- Blerja e linjave teknologjike për mbushje dhe paketim të mjaltit;
- Blerja e pajisjeve për energji të ripërtërishme;

8.1.2 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve për prodhim, ruajtje dhe përpunim të prodhimeve;
- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve me pamje tradicionale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në makina dhe pajisje për përpunimin e qumështit (përfshirë njësitë mobile për përpunimin e qumështit), përpunimin e pemëve dhe perimeve, për pastrim, klasifikim, tharje, grumbullim, pasterizim, ruajtje, frigorifer me ftohje, me ngrirje, furra për pjekje të brumërave, përzierëse të ndryshme të brumërave, pajisje për prodhimin e rakisë, pajisje për mbushje për raki dhe verëra, prodhime të verës, etj.;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për matje, paketim dhe etiketim;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për energji të ripërtërishme;
- Investimet në pajisje specifike, me qëllim të përmirësimit të sigurisë dhe cilësisë së ushqimit;

8.1.3 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve për zhvillimin e aktiviteteve artizanale si dhe për ruajtjen e prodhimeve;

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje tradicionale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për thurje dhe për endje të pëlhurave;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për punimin e qilimave dhe sixhadeve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e lëkurës;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e metaleve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e drurit;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve të nevojshme për zhvillimin e aktiviteteve të tjera artizanale;

8.1.4 Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural

- Rinovimi / zgjerimi i objekteve tradicionale për t'i përdorur si bujtina dhe për ofrimin e shërbimeve gastronomike (me jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 20 shtretër);
- Rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje tradicionale (p.sh. mulli, kulla, shtëpi tradicionale, etj.) për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale, për ofrimin e shërbimeve gastronomike tradicionale, për ofrimin e informatave turistike për zonën, etj.;
- Investimet në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklist përreth objekteve të turizmit rural;
- Blerja e orendive që nevojiten për rregullimin e dhomave, banjove, kuzhinës, sallës së ushqimit (shtretër, ulëse, tavolina, karrige, etj.);
- Blerja e pajisjeve për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Blerja e pajisjeve që ofrojnë aktivitete për argëtim të fëmijëve (tobogan, luhatëse, tavolinë ping-pongu, etj.);
- Investimet në krijimin e ueb faqes;

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES PËR NËNMASA

Tabela 15: Prodhimi i mjaltit

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria		Pikët
1	Madhësia e fermës në momentin e aplikimit*	Numri i koshereve	50 - 100	50
			101 - 300	40
			> 300	35
2.	Regjistrimi i biznesit	Aplikuesi është i regjistruar në Regjistrin e Bizneseve (me kodin 01.49 Rritja e kafshëve tjera)		5

3	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁶	5
4	Adresa / vendbanimi i aplikuesit**	Ndodhet në zonë malore	15
		Ndodhet në zonë rurale	10
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10
6	Gjinia	Aplikuesi femër	2
7	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	5
8	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	5
9	Bujqësia organike	I certifikuar për prodhim organik	8
GJITHSEJ			100

*Dëshmi individuale të vërtetuar nga Drejtoria Komunale për Bujqësi - Komuna, për numrin e shoqërive të bletëve dhe vendodhjen e shoqërive të bletëve; (02/L-111)

**Adresa e aplikuesit nënkupton vendbanimin e ekonomisë familjare, respektivisht të pronarit të biznesit aplikues. Në rastet kur aplikuesi pretendon se vendbanimi i tij është në lartësi mbidetare mbi 700 m por nuk është në listën e zonave malore, ai e shkruan në planin e biznesit/projekt=propozim faktin se vendbanimi i tij sipas matjeve vetanake është mbi këtë lartësi. Me rastin e vlerësimit të projektit, ky pretendim pranohet nga zyrtari vlerësues, por ky fakt vërtetohet gjatë kontrolles së parë në terren nga zyrtari i AZHB-se.

Tabela 16: Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Prejardhja e lëndës së parë (të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit)	Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e prodhon në fermën e vet	50
		Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e siguron nga prodhuesit e tjerë lokal	45
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet e përpunimit (për personat fizik (me NIF) të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje të dëshmohet me çertifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një - vjeçare në aktivitetet për të cilat aplikon	20
		Nuk ka përvojë në aktivitetet për të cilat aplikon	15
3	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës (POP)	8

⁶ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

4	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
5	Gjinia	Aplikuesi femër	2
6	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose me i ri	10
GJITHSEJ			100

Tabela 17: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Gjinia e aplikuesit	Investimi udhëhiqet nga aplikuesi femër	55
		Investimi udhëhiqet nga aplikuesi mashkull	45
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet artizanale (për personat fizik (me NIF), të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan t'biznesit; për ndërmarrje , të dëshmohet me çertifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një vjeçare në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	15
		Nuk ka përvojë në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	10
3	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
4	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
5	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
GJITHSEJ			100

Tabela 18: Zhvillimi i turizmit rural

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1.	Përvoja e aplikuesit në turizëm rural (për personat fizik, të përshkruhet në projekt (me NIF) - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje , të dëshmohet me çertifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku një - vjeçare në ofrimin e shërbimeve të turizmit	35
		Nuk ka përvojë në ofrimin e shërbimeve të turizmit	25
2.	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
3.	Lloji i investimeve:	Investimet në bujtina (së paku 5 shtretër të rinj)	15

	Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 20 pikë)	Investimet në ofrimin e shërbimeve gastronomike	10
		Investimet në shtigje për ecje dhe / apo biçikleta	5
4.	Mosha	Ndërmarrësi është i moshës 40 vjeç ose me i ri	5
5.	Gjinia	Investimi udhëhiqet nga aplikuesi femër	2
6.	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
7	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vitet e fundit	10
8	Trashëgimia kulturore	Objekti / ndërtesa që do të renovohet është në Listën e Trashëgimisë Kulturore	8
9	Mbikqyrja profesionale	Aplikuesi deklaron se në rast të marrjes së grantit, para kërkesës për pagesë, do të kontrakttoj këshilltar ose kompani të licencuar për shërbime këshillimore nga MBPZHR me kontratë të noterizuar	3
10	Përkrahja nga GLV	Projekti është rekomanduar nga GLV me strategji të miratuar	2
GJITHSEJ			100

Vërejtje për të gjitha nënmasat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale shpenzimeve të pranueshme për projekt, për të gjitha nën masat e kësaj mase është 5,000 euro.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt për nën-masën **302.1 Prodhimi i mjaltit është 20,000 euro.**
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt për nën-masat **302.2 - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare dhe 302.3 - Zhvillimi i aktiviteteve artizanale është 30,000 euro;**
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt për nën-masë **302.4 "Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural" është 50,000 euro si dhe për nën-masën**
- Përkrahja publike është 65 % e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore.

11. BUXHETI

Tabela 20: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nën masave:

Nën masa	Vlera në €	% e buxhetit
302.1. - Prodhimi, promovimi i mjaltit	600,000	35.29
302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	300,000	17.65
302.3. - Zhvillimi dhe promovimi i aktiviteteve artizanale	300,000	17.65
302.4. - Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural	500,000	29.41
Totali	1,700,000	100

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 21: Treguesit e monitorimit

Llojitreguesit	Totali	1,700,000	
Inputi	302.1. Prodhimi i mjaltit	600,000	
	302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	300,000	
	302.3. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	300,000	
	302.4. Zhvillimi i turizmit rural	500,000	
Outputi	Numri i përgjithshëm i projekteve të mbështetura	90	
	prej të cilëve	302.1. Prodhimi i mjaltit	32
		302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	16
		302.3. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	16
		302.4. Zhvillim i turizmit rural	26

	Vlera e përgjithshme e investimeve	2,187,500	
	prej të cilëve	302.1. Prodhimi i mjaltit	742,500
		302.2. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara	425,500
		302.3. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	425,500
		302.4. Zhvillim i turizmit rural	594,000
	Numri i vendeve të reja të krijuara	124	
Rezultati	Numri i fermave dhe i ndërmarrjeve që krijojnë burime tjera të të ardhurave nga aktivitetet e diversifikimit.		55
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve që e kanë shtrirë aktivitetin e tyre në drejtim të përpunimit		39
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve me aktivitete të përmirësuara të promovimit		48
	Numri shtesë i turistëve		1,095
	Të ardhura shtesë (€/vit) - si të ardhura të përgjithshme shtesë të krijuara në fermat ose ndërmarrjet e mbështetura	228,755	
Impakti	Njësitë e punës bujqësore (pop) rialokohen për aktivitete jo bujqësore	45	

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas periudhës prej 90 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjas afatin e zbatimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

MASA 303 "PËRGATITJA DHE ZBATIMI I STRATEGJIVE TË ZHVILLIT LOKAL - QASJA LEADER" - PËR GRUPET LOKALE TË VEPRIMIT (GLV)-TË E PËRZGJEDHURA

1. Baza ligjore

- Ligji Nr.03/L-098 Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, dt. 01 Korrik 2009;
- Ligji Nr.04/L-090 Për Ndryshimin dhe Plotësimin E Ligjit Nr. 03/L-098 Për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, dt. 13 Shtator 2012;
- Ligji Nr.03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale, dt. 15 Qershor 2008;
- Ligji Nr.02/L-28 Për Procedurën Administrative, dt. 13 Maj 2006;
- Ligji Nr.2004/2 për Barazi Gjinore, dt. 07 Qershor 2004;
- Ligji Nr.03/L-134 Për Lirinë e Asocimit në Organizatat jo Qeveritare, dt. 06 Mars 2009;
- Ligji Nr.04/L-074 Për shërbimet këshilluese për bujqësi dhe zhvillim Rural, dt. 19 Mars 2012;

2. Arsyetimi

Qëllimi kryesor i GLV-ve është që të kontribuojnë në zhvillimin ekonomik të zonave rurale, duke iu ofruar përkrahje komunitetit rural për përgatitjen dhe zbatimin e strategjive zhvillimore në bashkëpunim të ngushtë me komunitetin lokal.

Për të forcuar rolin e GLV-ve për zbatimin e PBZHR 2014-2020, duhet të merren parasysh disa nga rekomandimet kryesore të cilat kanë rrjedh nga Raporti i Vlerësimit Afatmesëm (RVA) i PBZHR 2013 i financuar nga ZNBE:

- Për koordinatorët e GLV-ve është shumë i nevojshëm ndërtimi i kapaciteteve për menaxhimin e projekteve dhe organizimin e proceseve të zhvillimit lokal. Për anëtarët e GLV-ve është i domosdoshëm trajnimi specifik për të kuptuar rolin e tyre dhe parimet themelore të procesit zhvillimor, të bazuar në zonën të cilën e mbulojnë.
- Përveç trajnimeve, duhet të organizohet një fushatë vetëdijësimi për publikun e gjerë.
- Fushat e financuara duhet të zgjerohen sa më shumë, për të përmbushur nevojat rurale.
- Më shumë përkrahje për punën e vazhdueshme administrative dhe organizative të GLV-ve.
- Aktivizimi i pjesëmarrjes lokale dhe mbajtja e aktiviteteve të vazhdueshme të GLV-ve.

Me qëllim të arritjes së këtyre detyrave, gjatë pjesës së dytë të vitit 2014, është realizuar aktiviteti "Ndihma teknike për GLV-të potenciale", në formë të thirrjes për prezantime të Strategjive Zhvillimore Lokale (SZHL).

Dymbëdhjetë (12) Strategji të Zhvillimit Lokal janë përgatitur nga GLV të ndryshme dhe janë prezantuar në Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural. Vlerësimi është bërë në bazë të kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes, të miratuara paraprakisht. Të gjitha 12 SZHL kanë fituar pikë më shumë se sa minimumi i paraparë dhe të gjitha janë kualifikuar për tu financuar në periudhën 2014-2020.

Masa 303, LEADER përbëhet nga tri aktivitete kryesore :

- Aktiviteti 1. - "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve të përzgjedhura";

- **Aktiviteti 2.** - "Hartimi dhe zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal qasja LEADER - për GLV-të e përzgjedhura" dhe
- **Aktiviteti 3.** - "Kooperimi / bashkëpunimi" i cili do të fillohet në një fazë të mëvonshme, pasi që GLV-të të jenë mirë të strukturuar, punonjësit e tyre të jenë trajnuar dhe banorët e territoret e tyre të kenë demonstruar kapacitetet për të përfituar nga ato aktivitete .

3. Objektiva e përgjithshme

Masa 303 si objektive kryesore e ka përkrahjen e ngritjes së kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve dhe banorëve rural, me qëllim të rritjes së shkathtësive të tyre në fushën e demokracisë dhe zhvillimit lokal.

3.1. Objektivat specifike

- Funkcionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura sipas qasjes LEADER;
- Ndërtimi i kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura;
- Vetëdijesimi i popullatës rurale në aktivitetet e GLV-ve të përzgjedhura;
- Shkëmbimi i përvojave në mes të GLV-ve të përzgjedhura.
- Zbatimi i SZHL-ve (projekteve)

4. Lidhja me masat tjera në PBZHR

Masa 303 LEADER, për zbatimin e Strategjive Zhvillimore të GLV-ve të përzgjedhura është e lidhur me Masën 302- DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE

Aktiviteti 1 . Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve

Qëllimi i këtij aktiviteti është mbështetja e ngritjes së mëtutjeshme të kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura si dhe të banorëve të zonave rurale në mënyrë që të rrisin aftësitë e tyre në demokracinë lokale dhe të qeverisjes për të inkurajuar ata që të promovojnë iniciativat lokale dhe partneritetin.

Aktivitetet e pranueshme

- Përgatitja e studimit për zonën si: studime socio-ekonomike, regjionale, të marketingut, etj.;
- Trajnimi dhe shkollimi / edukimi i punonjësve dhe anëtarëve të GLV-ve në bazë të temave të ndryshme;
- Temat e ndërlidhura me qasjen LEADER, si: koncepti LEADER, qeverisja lokale, SZHL, menaxhimi i rrjeteve, avancimi i pjesëmarrjes së palëve me interes, etj.;
- Temat e ndërlidhura me menaxhimin, si: përgatitja e planeve të biznesit, përgatitja e aplikacioneve për projekte, kontabiliteti dhe raportimi, etj.;
- Tërheqja e interesimit, organizimi i publicitetit dhe materialet e ngjarjet promovuese për anëtarët e GLV-ve dhe banorët e zonës, siç janë: seminaret, punëtoritë, mbledhjet, etj.;
- Pjesëmarrja e anëtarëve të GLV-ve në seminare, punëtoritë, mbledhje, vizita studimore, duke përfshirë ngjarjet e organizuara nga Rrjeti për Zhvillim Rural.

Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

- Shërbimet e ekspertëve me CV-i të verifikuara të fushave të zhvillimit ekonomik, rural, regjional, mjedisit, marketingut etj.
- Shpenzimet e përkthimit me shkrim dhe me gojë;
- Shpenzimet e udhëtimit të anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura brenda Kosovës dhe jashtë duke përfshirë akomodimin dhe mëditjet;
- Aktivitetet e nxitjes së interesimit, siç janë trajnimet, pjesëmarrja në seminare, punëtori dhe panairë, parapagimi për publikime dhe blerja e tyre, aktivitete të tjera të zgjimit të interesimit, etj.
- Punëtoritë dhe ngjarjet informative për nxitjen e pjesëmarrjes aktive të popullatës rurale në proceset e zhvillimit lokal;
- Marrja me qira e objekteve dhe pajisjeve për organizime të ndryshme, si dhe shërbimet hoteliere;
- Prodhimi dhe publikimi i materialeve siç janë: fletëpalosje, broshura etj.

Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"

Ka dy nën-aktivitete:

- **Aktiviteti 2 a)**
Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre. Shpenzimet operative të GLV-ve lidhen me menaxhimin dhe funksionalizimin e GLV-ve sipas qasjes LEADER dhe fillimin e zbatimit të SZhL-ve.

Aktivitetet e pranueshme

- Hapja e zyrës së GLV-së, duke përfshirë pajisjet dhe mobilet e zyrës;
- Punësimi i punonjësve - menaxherit me orar të plotë ose gjysmë orari;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet vjetore rrjedhëse, si: materiali për zyrë, rryma, telefoni, interneti etj.;
- Caktimi i buxhetit për shërbimet e tjera të jashtme, si TI, kontabilitet, etj.;
- Shpenzimet e aktiviteteve për menaxherin dhe anëtarët e bordit, si udhëtimit për takime jashtë zyrës, p.sh me GLV tjera etj.;
- Identifikimi dhe caktimi i buxhetit për projektet e vogla që do të zbatohen drejtpërdrejtë.

Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

- Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;
- Materiali për zyrë;
- Blerja e pajisjeve, duke përfshirë pajisjet e TI-së, mobilet;
- Shërbimet për specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.;
- Shpenzimet e paparashikueshme.

- **Aktiviteti 2b)**

Përkrahja për zbatimin e SZhL-ve të GLV-ve

GLV-të zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-të. Aktivitetet e tilla duhet të mbështesin ngjarje kulturore (panaie, festivale ekspozita etj.), promovim i produkteve vendore (etiketim, marketing, fletëpalosje, broshura etj.), infrastrukturë të shkallës së vogël (gardhiqe, fontanta, parqe, ura të vogla, rrugë fushore, shënjimi i rrugëve malore, rinovim të trashëgimisë kulturore dhe natyrore etj.).

5. Përfituesi përfundimtar

Përfituesit përfundimtar të Masës 303 " janë të gjitha GLV-të e përzgjedhura dhe RrZhR për GLV

6. Shkalla e përkrahjes publike

Për Aktivitetin 1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura". Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

Aktiviteti 2. "Hartimi dhe zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER"

2a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

2b) "Zbatimi i SZhL të GLV-ve të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura.

Përzgjedhja e projekteve bëhet nga GLV-të

GLV-të e përzgjedhura zbatojnë programin sipas qasjes prej poshtë-lartë. Vendimet lidhur me elaborimin dhe zbatimin e strategjive zhvillimore lokale duhet të merren nga bordi kryesues i GLV-së përmes shumicës së thjeshtë të votave.

7. Ndarja e buxhetit sipas aktiviteteve

Buxheti i planifikuar për Aktiviteti 1 . "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit për GLV-të e përzgjedhura" dhe Aktiviteti 2 303.2. "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal" në total për vitin 2018 është 300.000 euro

Masa 303 "përgatitja dhe zbatimi i strategjive të zhvillit lokal - qasja leader" - për grupet lokale të veprimit (glv)-të e përzgjedhura	Buxheti %	Buxheti në €
Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	30%	Për komuna prej 10,000-50,000 banor deri në 5,000euro; Për komuna prej 50,000 -90,000 banor deri në 7,000 euro; Për komuna prej 90,000-150,000 banor deri ne 9,000 euro Për Rrjetin e Zhvillimit Rural 7,000 euro
Totali		89,000 euro
Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal "		
Aktiviteti 2 a): "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura "duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.	26%	78,480 euro
Aktiviteti 2 b: Aktiviteti i dytë është "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	44%	132,520 euro
Totali Buxhetit për GLV dhe RrZhR		300,000 euro

Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura"

Nën-masa do të ketë tri pragje të shpenzimeve maksimale të pranueshme varësisht nga numri i banorëve të territorit që përfshinë GLV-ja e përzgjedhur.

Në bazë të raportit të Agjencisë të Statistikave të Kosovës, Vlerësimi i Popullsisë së Kosovës, 2013 nëpër komuna ku GLV-të janë përzgjedhur është si vijon:

Për komuna prej 10,000 deri në 50,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve të pranueshme për nën-masën 303.1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura shpenzimet e pranueshme janë deri në 5,000 euro:

- Deçan
- Obiliq
- Viti
- Shtime

Për komuna me mbi 50,000 deri në 90,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri në 7,000 euro:

- Mitrovica
- Skenderaj;
- Rahovec
- Lipjan
- Malishevë

Për komuna me mbi 90,000 deri në 150,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri 9,000 euro:

- Prizren;
- Ferizaj dhe
- Peja

Dhe për RrZhr deri në 7,000 euro.

303.2. Nën-masa "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"

a) Aktiviteti i parë është "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZhr-së	Euro	Muaj	Total
Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve; (rroga bruto)	220	12	2,640
Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;	150	12	1,800
Materiali për zyrë;	10	12	120
Shërbimet (specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.);	50	10	500
Rryma, uji dhe shërbimet e komunaleve	30	12	360
Shpenzimet e transporti	20	12	240
Shpenzimet e paparashikuara	300	1	300
Totali për funksionimin e një GLV			5,960
Totali për funksionimin e 11 GLV-ve			65,560
Shpenzimet për funksionimin e RrZhr-së			5,960
Totali për funksionimin e GLV-ve dhe RrZhr			71,520
Funksionalizimi i GLV-së - Bifurkacioni Ferizaj			6,960
Totali i Buxhetit për 12 GLV-të dhe RrZhr			78,480€

c) Aktivitetin e dytë që është "Zbatimi i SZHL të GLV-e të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL.

d)

8. Administrimi i shpenzimeve të pranueshme

Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura" dhe

GLV-të e përzgjedhura pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% e të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie.

Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese duhet të sjell dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mos përmbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra.

Ndihma publike nga MBPZHR jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20 % pas përfundimit të projektit.

Aktivitetin 2 "Hartimi dhe zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER"

2a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

GLV-të e përzgjedhura pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% e të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie.

Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese duhet të sjell dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mos përmbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

Ndihma publike nga MBPZHR jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20 % pas përfundimit të projektit.

2b) "Zbatimi i SZhL të GLV-ve të përzgjedhura" ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZHL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura. Përzgjedhja e projektit bëhet nga GLV-ja .

GLV-te duhet të bëjnë kërkesën për pagesë edhe për paradhënie.

9. Treguesit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku 2018
-------------------	----------	-----------

	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	89,000
	303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	211,000
	Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	78,480
	Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZHL të GLV-ve"	132,520
Inputi		300,000€
Outputi	Nr. i përgjithshëm i projekteve të përkrahura	46
	Prej të cilëve	
	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	12
	303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	
	a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	12
	b) "Përkrahja për zbatimin e SZHL-ve të GLV-ve"	22
	303.3 - Projektet e bashkëpunimit	0
	Vlera e investimeve të përgjithshme	
	Prej të cilëve	
	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	89,000
	303.2 Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal "	
	Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	78,480
	Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZHL të GLV-ve"	132,520
Rezultati	Nr. i njerëzve shtesë që marrin pjesë në takimet e GLV-ve, pa anëtarët e asamblesë së përgjithshme	25%
	Nr. i GLV-ve të aftë për të prodhuar aplikacione të suksesshme	12
	Relevanca e aktiviteteve të bashkëpunimit siç vlerësohet nga pjesëmarrësit (1 - shumë e ulët, 2 - I ulët, 3 - Relevant; 4 - Shumë relevante	3,5
Impakti/n dikimi	Nr. i banorëve në territoret rurale të cilët kanë mundësi të përfitojnë nga Programi i ardhshëm i ZHR-së përmes GLV-ve	80%

10. Shtrirja gjeografike e masës

GLV-të e përzgjedhura mbulojnë 12 komunat përkatëse të Kosovës, në të cilat ato veprojnë. Një GLV përfaqëson një zonë rurale me popullatë prej më shumë se 10 .000 banorë dhe më pak se

150.000, duke përfshirë qytezat dhe qytetet me më pak se 30.000 banorë. Territori i përfaqësuar nga GLV-ja duhet të jetë integral nga pikëpamja ekonomike, shoqërore dhe fizike (gjeografike) dhe nuk duhet t'i përket territorit të GLV-së tjetër. Vendi i njëjtë nuk duhet t'i përket më shumë se një GLV-je, d.m.th. një partneriteti, një strategjie dhe një territori.

11. Afati i zbatimit të projekteve

Zbatimi i projekteve zgjatë 12 +2 muaj prej momentit të nënshkrimit të kontratës.

Buxheti për GLV dhe RrZhr për Vitin 2018

	Aktiviteti 1 "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	"Përvetësimi i i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve"	Aktiviteti 2 "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"	Nën aktiviteti 2 a) Funksonalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.	Nën aktiviteti 2 b) Aktiviteti i dytë është "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	Totali per GLV
1 Deçan		5,000		5,960	11,043	22,003
2 Obiliq		5,000		5,960	11,043	22,003
3 Viti		5,000		5,960	11,043	22,003
4 Shtime		5,000		5,960	11,043	22,003
5 Mitrovica		7,000		5,960	11,043	24,003
6 Skenderaj		7,000		5,960	11,043	24,003
7 Rahovec		7,000		5,960	11,043	24,003
8 Lipjan		7,000		5,960	11,043	24,003
9 Malishevë		7,000		5,960	11,043	24,003
10 Prizren;		9,000		5,960	11,043	26,003
11 Ferizaj		9,000		6,960	11,043	27,003
12 Peja		9,000		5,960	11,043	26,003
13 RrZhR		7,000		5,960		12,960
Totali për të gjitha GLV dhe RrZhR						299,996

MASA PËR UJITJEN E TOKAVE BUJQËSORE

1. BAZA LIGJORE

Ligji Nr.04/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 01 prill 2007;
Ligji Nr.04/L-198 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt.16 gusht 2010;
Ligji Nr.04/L-26 - Për Tokën Bujqësore, dt. 01 qershor 2007;
Ligji Nr. 04/L-147 - Për Ujërat e Kosovës, dt. 29 prill 2013;
Ligji Nr.04/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, dt. 29 tetor 2010;
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, dt. 03 korrik 2012;
Ligji Nr.04/L-042 - Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, dt. 19 shtator 2011;
Ligji Nr.04/L-237 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-042 Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës;

2. ARSYESHMËRIA

Zhvillimi i bujqësisë së qëndrueshme, si një nga prioritetet kryesore të Qeverisë së Kosovës nuk mund të arrihet pa shfrytëzimin racional të pasurive ujore si dhe pa vendosjen, rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës së ujitjes.

Derisa në stinët e tjera, të reshurat janë të mjaftueshme, ato mungojnë gjatë stinës së verës. Prandaj imponohet nevoja e akumulimit, grumbullimit dhe strukturimit të ujërave, me qëllim të shfrytëzimit të tyre gjatë verës për nevoja të ujitjes së kulturave bimore.

Gjendja teknike e një pjese të madhe të infrastrukturës së ujitjes nuk është e mirë.

Pendat, rezervuarët e ujit, stacionet e ujitjes, pompat, kanalet, gypat, etj., kanë nevojë për rehabilitim, për ndërtime të reja, si dhe për mirëmbajtje të rregullt. Zhvillimi i bujqësisë intensive dhe konkurruese, në kushtet ekonomisë së tregut të lirë, është i pamundur pa zhvillimin e sistemit të ujitjes. Kjo bëhet edhe më e rëndësishme nëse merren parasysh ndryshimet klimatike të viteve të fundit dhe parashikimet për të ardhmen.

3. OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Rritja e produktivitetit të prodhimeve bujqësore;
- Rritja e rendimentit dhe cilësisë së prodhimeve bujqësore;
- Rritja e aftësive konkurruese të prodhimeve bujqësore;
- Rritja e numrit të punësuarve

3.1 OBJEKTIVAT E VEÇANTA

- Rritja e sipërfaqeve nën ujitje
- Modernizimi i sistemeve për ujitje , duke zvogëluar humbjet, dhe përdurimin më racional të ujitë;
- Rehabilitimi i infrastrukturës në sistemet ekzistuese të ujitjes

4. LIDHJA ME MASAT E TJERA NË PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 “Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore”.

5. PËRFITUESIT PËRFUNDIMTARE

- Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë:
- Fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural;
- Shoqatat e përdoruesve të ujit;
- Kompanit Rajonale të Ujitjes

6. KRITERET E PËRBASHKËTA TË PRANUESHMËRISË

- Pëlqimi nga kompania publike e ujitjes, në rast se aplikuesi në projektin e tij e parasheh shfrytëzimin e sistemit të ujitjes të kompanive publike.
- Dëshmia që fermerë përfitues nga Masa101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”, janë përfshirë në projekt, nëse ka të tillë;
- Projekte të pranueshme për financim me mjetet publike janë vetëm projektet që pas përfundimit të investimeve janë në funksion të qëllimit për të cilin është bërë investimi (janë në gjendje për të ujitur tokat bujqësore) dhe kjo duhet të dëshmohet me rastin e kontrollës së fundit në terren. Nëse projektet pas përfundimit të investimit nuk janë funksionale, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike të marrë si paradhënie. Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë pesë vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese.
- Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike;

- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB.
- Në rast të projektit të ndërtimit apo rehabilitimit, aplikanti duhet të paraqes edhe:
- Projektin ideor (teknik) me paramasë dhe parallogari të investimeve

Në rast të përzgjedhjes së projektit, para nënshkrimit të kontratës, përfituesi duhet të dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës
- Projektin e detajuar, me paramasë dhe parallogari;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me ligj;

7. KRITERET E VEÇANTA TË PRANUESHMËRISË

- Projekti ideor teknik i dorëzuar duhet të demonstrojë zvogëlimin e humbjeve të ujit në minimum 20%, në rastet e modernizimit të sistemeve ekzistuese të ujitjes.
- Përfituesi duhet të kontraktojë kompani ndërtimi me përvojë të mëhershme në ndërtimet e sistemeve të ujitjes dhe ujesjellsave dhe të ngjajshme që kërkohen në projekt dhe e cila do të garantojë për punët e ndërtimit për së paku 5 vjet pas finalizimit të punës.
- Kompania e kontraktuar duhet të respektoj Udhëzimin Administrativ për masat dhe kriteret e përkrahjes në bujqësi dhe zhvillim rural 2018, si dhe legjislacionit të prokurimit publik në fuqi.
- Përfituesi duhet të dorëzojë deklaratë me shkrim përmes së cilës garanton se do të participoj me 20% të shumës totale të miratuar për realizimin e projektit.
- Sipërfaqja minimale e projektit nën ujitje duhet të jetë 20 ha.
- Aplikuesit duhet të dëshmojnë të drejtat pronësore të tokës së tyre dhe të gjitha tokave të fermerëve të tjerë ku do të bëhet investimi i propozuar. Kjo nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh. stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, etj.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës, certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është në trashëgimi të tij.
- Ndërmarrjet e ujitjes dhe shoqatat e përdoruesve të ujitë duhet të dëshmojnë sipërfaqet e ujitra me skicë në rrjetit të ujitjes numrin e fermëve dhe sipërfaqen e ujitjes.

8. INVESTIMET E PRANUESHME

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë listuar në Listën e Investimeve të pranueshme për Masën Ujitja e Tokave Bujqësore, e paraqitur si Shtojcë Nr. 6 e Udhëzuesit për Aplikues.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme. Në rast të investimeve që parashohin skica, dizajn të hollësishëm inxhinierik, vlerësim të ndikimit në mjedis,

shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

9. KRITERET E PËRZGJEDHJES

Tabela 22: Kriteret e përzgjedhjes për masën e ujitjes së tokave bujqësore

Kriteri	Parametri	Nr. i pikëve
Kostot-efektive për zgjerimin e sipërfaqeve të ujitura dhe rehabilitimin e rrjeteve ekzistuese të ujitjes	<p>Metoda e kalkulimit: Pasi të jenë vlerësuar të gjitha projektet, nga projektet e pranueshme do të krijohet një hierarki e kostove për ha, duke filluar nga më e ulëta deri tek më e larta. Projekti me koston më të ulët do të marrë numrin maksimal të pikëve, ndërsa projekti me koston më të lartë për ha do të marrë 0 (zero) pikë. Pjesa tjetër e projekteve të pranueshme do të marrë pikët (me 2 decimale) sipas këtij kriteri bazë të koston së tyre për ha, ndërsa rezultatet do të shpërndahen në mënyrë të barabartë. Kalkulimi për poentim: $30 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$ C_p - kosto për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar për ujitje e projektit që vlerësohet. $\min C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes e projektit me vlerën më të vogël për hektar. $\max C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes e projektit me vlerën më të madhe për hektar.</p>	Max. 30
Sipërfaqja e ujitur (ha)	≥ 20 - < 50 ha	10
	≥ 50 - < 75 ha	15
	≥ 75 - < 100 ha	20
	≥ 100ha	30
Aplikuesi është anëtar i shoqatës së përdoruesve të ujit për ujitje të tokave bujqësore Kompanit Rajonale të Ujitjes		10
Numri i fermerëve të regjistruar në Regjistrin e Fermës që përfitojnë nga projekti	1 - 10	10
	11 - 20	15
	më shumë se 20	20

Realizimi i projektit përfshinë përfitues të Masës	1 - 5	5
101 "Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore" në tri vitet e fundit	më shumë se 5	10
Tot ali		100

Vërejtje: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. SHKALLA E PËRKRAHJES PUBLIKE

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 20,000 €, kurse vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt është 200,000 €;
- Përkrahja publike është 80% e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Në rast se vlera e shpenzimeve të pranueshme është më e madhe se 100,000 €, pagesa bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm. Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për masën Ujitjes së tokave Bujqësore është 600,000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11. BUXHETI

Tabela 23: Ndarja e planifikuar buxhetore:

Sektorët	Vlera në euro	% e buxhetit
Ujitje e Tokave Bujqësore	1,000,000	100%
Totali	1,000,000	100%

12. INDIKATORËT E PROGRAMIT

Tabela 24: Treguesit e monitorimit

Lloji i	Treguesi	Caku
---------	----------	------

treguesit		
Të dhënat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	1,000,000
Prodhimi	Vlera e përgjithshme e investimeve	1,200,000
	Numri i përfituesve të mbështetur	9
Rezultati	Sipërfaqet e zgjeruara të ujitura	600
	Sipërfaqet e modernizuara të ujitjes	600
	Rritja totale e prodhimit (në ton) nga sipërfaqet e ujitura si rezultat i drejtpërdrejtë i investimeve të propozuara, për:	
	Drithërat	1,260
	Perimet	3,920
	Frutat	5,880
	Rrushit	1,960
Ndikimi	Gjithsej ekstra prodhimi bujqësor (euro)	5,165,650

13. PROCEDURA ADMINISTRATIVE

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. AFATI I ZBATIMIT

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 180 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas periudhës prej 180 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB mund të zgjasë afatin e zbatimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë.

15. SHTRIRJA GJEOGRAFIKE E MASËS

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.